

16+

Энеіда
без межаў
стар. 5

Караткевіч:
погляд з Усходу
стар. 8

Універсальнасць
ва ўвасабленнях
стар. 13

Прастора неабмежавання

СПЕЦЫЯЛЬНЫ
ВЫПУСК

Удзельнікі Міжнароднага сімпозіума літаратараў «Пісьменнік і час» падчас экскурсіі ў Беларускам дзяржаўным музеі гісторыі Вялікай Айчыннай вайны. 2015 г. Фота Кастуся Дробава з архіва «ЛіМа».

Міжнародны сімпозіум літаратараў «Пісьменнік і час» ужо шосты раз збірае за адным сталом твораў з Беларусі і замежжа ў дні XXVII Мінскай міжнароднай кніжнай выстаўкі-кірмашу. Сёлета чакаецца ўдзел прадстаўнікоў літаратурнай супольнасці каля 20 краін. Галоўная тэма — літаратура як частка сусветнага культурнага дыялогу.

Творцы акцэнтуюць увагу на неадназначных з'явах сучаснасці, многія з якіх яшчэ 15—20 гадоў таму ніхто не мог уявіць. Але без пошуку адказаў на надзённыя пытанні, без вырашэння канкрэтных праблем нельга гаварыць пра далейшае развіццё не толькі літаратуры, але і ўсяго грамадства. Сімпозіум — пляцоўка, што дазваляе пазнаёміцца са шматграннасцю сусветнага літаратурнага працэсу, з рознымі поглядамі.

«ЛіМ»-акцэнтны

Узнагароды. Прэзідэнт Беларусі Аляксандр Лукашэнка ўручыў дзяржаўныя ўзнагароды прадстаўнікам розных сфер дзейнасці. На цырымонію ў Палац Незалежнасці сабраліся амаль 40 прадстаўнікоў найважнейшых сфер жыцця. Высокіх узнагарод і звянняў удастоены і дзеячы культуры і мастацтва. Кіраўнік дзяржавы падкрэсліў, што творчыя праекты многіх айчынных музыкантаў, вакалістаў, мастакоў і кінематаграфістаў з'яўляюцца залатым фондам, нацыянальным здабыткам Беларусі. Званне «Заслужаны дзеяч мастацтваў Рэспублікі Беларусь» прысвоена прафесару кафедры мастацка-педагагічнай адукацыі БДПУ Георгію Лойку. Заслужанымі артыстамі Беларусі сталі саліст Дзяржаўнага акадэмічнага ансамбля танца Мікалай Бабашко і акцёр Нацыянальнага акадэмічнага драматычнага тэатра імя М. Горкага Валерыя Шусткевіч. Заслужаным дзеячам культуры Беларусі стала член Беларускага саюза кінематаграфістаў Вера Савіна.

Дзяржаўныя. Стыпендыі. Прэзідэнта Беларусі на 2020 год паводле адпаведнага распарадка Кіраўніка дзяржавы назначаны 97 перспектывных аспірантаў. У ліку стыпендыянтаў — і прадстаўнікі гуманітарных навук. Усе аспіранты выконваюць дысертацыйныя работы па прыярытэтных кірунках навуковай дзейнасці. Вынікі іх даследаванняў прадстаўлены на рэспубліканскіх і міжнародных сімпозіумах і канферэнцыях, апублікаваны ў навуковых выданнях, знайшлі практычнае прымяненне.

Віншаванне. Прэзідэнт Беларусі павіншаваў з 60-годдзем народнага артыста Расіі Ігара Нікалаева. «Вашы песні поўныя глыбокіх пачуццяў і лірызму, блізка і зразумелыя слухачам розных краін і пакаленняў», — гаворыцца ў віншаванні. «Ваша творчасць, якую ў Беларусь добра ведаюць і любяць, — асабліва з'ява ў музычнай культуры, а аднасама любімай справе — прыклад для маладых артыстаў», — падкрэсліў Аляксандр Лукашэнка.

Падзея. Статус нематэрыяльнай гісторыка-культурнай каштоўнасці Беларусі атрымала традыцыйная тэхналогія спіральнага пліцення Гарадскога, Браслаўскага, Верхнядзвінскага раёнаў Віцебскай вобласці і Віцебска, паведамліў у Віцебскім абласным метадычным цэнтры народнай творчасці. Спіральнае пліценне — адзін з найстарэйшых відаў пліцення. На Віцебшчыне традыцыя адраджаецца супольнасцю майстроў у амаль нязменным выглядзе. Гэты элемент нематэрыяльнай спадчыны ярка характарызуе гістарычны і этнаграфічны ландшафт гэтых рэгіёнаў Віцебскай вобласці. Ён каштоўны для мясцовых жыхароў сваім зместам, характарам, адпавядае іх бытавым уяўленням, — падкрэсліў у цэнтры народнай творчасці. У Дзяржаўны спіс нематэрыяльных гісторыка-культурных каштоўнасцей Беларусі цяпер уключана 13 элементаў Віцебшчыны.

Конкурс. На ўдзел у Нацыянальным адборачным туры конкурсу песні «Еўрабачанне-2020» паступіла 95 заявак, якія даслалі як маладыя выканаўцы, так і вядомыя артысты. У іх ліку — Аляксей Грос, Віталій Варанко, Анжаліка Пушнова, Жанет, група *Aura*. Экспертная фокус-група ацэніць кампазіцыі і вызначыць удзельнікаў жывого праслухоўвання. 27 студзеня на праслухоўванні ў Белтэлерадыёкампаніі спецыялісты выбяруць да 12 удзельнікаў фіналу. Да 6 сакавіка будзе раскрыта галоўная інтрыга наадабору. Тэлегладачоў «Беларусь 1» і «Беларусь 24» чакае шоу, у час якога можна будзе прагалашаваць разам з аўтарытэтным журы. Фіналіст, які набярэ найбольшую колькасць глядацкіх і экспертных галасоў, будзе ўдастоены права прадстаўляць нашу краіну на «Еўрабачанні».

Агляд афіцыйных падзей ад Інесы ПЕТРУСЕВІЧ

у Саюзе пісьменнікаў Беларусі

У Саюзе пісьменнікаў Беларусі ствараецца рабочая група з найбольш актыўных літаратараў, якія будуць садзейнічаць новаўвядзенням у Парку пісьменнікаў. Да таго ж СПБ звяртаецца ў Мінгарвыканкам з просьбай дапамагчы ў рэалізацыі задум.

Многія ведаюць гэтае ўнікальнае месца ў Мінску. Парк пісьменнікаў закладзены два гады таму літаратарамі краіны ў гонар 500-годдзя беларускага кнігадрукавання побач з Нацыянальнай бібліятэкай Беларусі па ініцыятыве Саюза пісьменнікаў Беларусі і пры падтрымцы Мінгарвыканкама.

Гэтая падзея вельмі ўрадавала творцаў: яны атрымалі магчымасць выкарыстоўваць знакавае месца як цэнтр прыцягнення ўсіх, хто любіць кнігу і захапляецца чытаннем. Парк пісьменнікаў стаў свайго роду сімвалам супольнасці літаратараў. Сёння гэты незвычайны куток варта разглядаць як шматзначны аб'ект, які сведчыць пра беларусаў як нацыю, дэманструе яе духоўнасць і разуменне ролі кнігі ў жыцці.

Паводле задумкі дызайнераў, у парку расце «жывая» кніга, а таксама ўстаноўлены камень у гонар стварэння парку, закладзена капсула з імёнамі тых, хто спрычыніўся да справы.

Паркавая зона становіцца ўпрыгажэннем сталіцы, аднак патрабуе і далейшага развіцця. Айчынай літаратуры ёсць чым здзіўляць чытача. А магчымасці культурнай пляцоўкі ў поўнай меры яшчэ не рэалізаваны.

стасункі

З узаемным інтарэсам

У Міністэрстве інфармацыі Рэспублікі Беларусь адбылася сустрэча з Надзвычайным і Паўнамоцным Паслом Аўстрыйскай Рэспублікі ў Беларусі Алаісай Вэргетэр.

Падчас абмеркавання надзённых пытанняў, у якім бралі ўдзел міністр інфармацыі Аляксандр Карлюкевіч, намеснік міністра Ігар Бузоўскі, закранулі тэмы, звязаныя з двухбаковым супрацоўніцтвам у галіне медыя. Ішла размова і пра беларускае кнігавыданне. У прыватнасці, згадваўся вопыт супрацоўніцтва аўстрыйскага боку з выдавецтвам «Беларуская энцыклапедыя імя Петруся Броўкі». Алаіза Вэргетэр адзначыла, што аўстрыйскаму чытачу найбольш цікава дакументальная літаратура, якая закранае і няпростыя тэмы Другой светскай вайны.

Абмеркаваны таксама пытанні ўзаемаадносін творчага, пісьменніцкага супольніцтва Беларусі і Аўстрыі. Між іншым, у нашай краіне добра ведаюць аўстрыйскую нацыянальную літаратуру. У апошнія дзесяцігоддзі надрукавана нямала кніг творцаў Аўстрыі ў перакладзе на рускую і беларускую мовы. Бібліяграфічная інфармацыя на гэтую тэму, падрыхтаваная Нацыянальнай кніжнай палатой Рэспублікі Беларусь, перададзена аўстрыйскаму паслу ў нашай краіне Алаізе Вэргетэр.

Сяргей ШЫЧКО

Мінскае гарадское аддзяленне СПБ запрашае:

- 24 студзеня — на прэзентацыю кнігі Анатолія Зэкава «Непаслужыяны Чмелік» у кнігарню «Кнігазона» (13.00).
- 24 студзеня — на пасяджэнне літаратурнай гасцёўні «Пад белымі крыламі» з удзелам Сяргея Трахімінкі ў СШ № 173 (14.30).
- 27 студзеня — на сустрэчу з Анатолем Зэкавым у бібліятэку № 11 (12.30).
- 27 студзеня — на сустрэчу Міхаса Пазнякова з вучнямі СШ № 86 (14.00).
- 27 студзеня — на літаратурна-музычнае свята ў Дом Масквы з удзелам пісьменнікаў аддзялення (16.30).
- 27 студзеня — на ўрок мужнасці з удзелам Дамітрыя Пятровіча ў Дом літаратара (аўд. 226) (15.00).
- 28 студзеня — на сустрэчу з Міколам Чарняўскім ў СШ № 53 (11.00).
- 28 студзеня — на прэзентацыю кнігі «Мая Радзіма» з удзелам Алены Стэльмах,

Парк літаратараў — месца знакавае

Пісьменніцкая арганізацыя заклапочана і распрацоўкай праекта добраўпарадкавання тэрыторыі Парку пісьменнікаў, дзе варта было б прадугледзіць устаноўку памятных таблічак, разбіць алеі ў гонар знакамітых творцаў, павялічыць колькасць лавак уздоўж алеі і набярэжнай, пасадзіць дадаткова дрэвы і кусты для візуальнага вылучэння тэрыторыі парку на фоне наваколлага ландшафту.

Таксама бачыцца неабходным на схіле паміж будынкам Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі і набярэжнай ракі Свіслач абсталяваць пляцоўку з летняй сцэнай, прыдатную для арганізацыі мерапрыемстваў СПБ: сустрэч з пісьменнікамі, аўтограф-сесій, літаратурных імпрэз, дзін паэзіі, урокаў мужнасці ды іншых. У гэтым зарэкаўлена і Нацыянальная бібліятэка Беларусі, наведвальнік якой маглі б зазірнуць у літаратурную зону адпачынку.

Гэтая пляцоўка можа быць выкарыстана і падчас святкаванняў Дня горада, Дня Незалежнасці Рэспублікі Беларусь, іншых святаў і імпрэз, якія ладзяцца пры падтрымцы ўстаноў Мінгарвыканкама і Міністэрства культуры, лічаць у Саюзе пісьменнікаў.

Адна з першачарговых задач СПБ — стварэнне і размяшчэнне ў Парку пісьменнікаў скульптуры, прысвечанай чытачу. Падобныя архітэктурныя арт-аб'екты ёсць у розных гарадах свету. Могуць быць

устаноўлены тут і іншыя аб'екты манументальнага мастацтва — помнікі ў гонар пісьменнікаў ці кампазіцый, датычныя літаратурных герояў. Добра было б, каб да рэалізацыі гэтых задумак маглі б далучыцца Беларускае акадэмія мастацтваў, з якой у СПБ ёсць досвед супрацоўніцтва.

Дарэчы, першапачаткова праект будаўніцтва Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі прадугледжваў стварэнне побач культурнай зоны, пра добраўпарадкаванне якой зараз і турбуецца СПБ.

У Саюзе пісьменнікаў перакананы, што прапановы, якія хвалюць творчую супольнасць, не застануцца па-за ўвагай кіраўніцтва горада. А Парк пісьменнікаў стане больш змястоўным здабыткам сталіцы і нашым агульным гонарам.

Алена СТЭЛЬМАХ

Камень, закладзены ў гонар Парку пісьменнікаў.

Фота з сайту кніжніцы.

Паядналіся Сож з Дзясной

Убачыў свет калектыўны зборнік паэзіі «Десна», падрыхтаваны Саюзам пісьменнікаў Украіны сумесна з Гомельскім абласным аддзяленнем СПБ. У кнізе змешчаны творы больш як 50 аўтараў.

Зборнік «Десна» прадстаўляе творчасць як сучасных, так і забытых паэтаў, якія зрабілі ў свой час значны ўнёсак у развіццё літаратуры, — значны старшыня праўлення Саюза пісьменнікаў Украіны Анатолий Міроненка. — Акрамя таго, у межах двухбаковай дамовы аб творчым супрацоўніцтве паміж Саюзам пісьменнікаў Беларусі і Саюзам пісьменнікаў Украіны, у зборнік уключаны творы беларускіх паэтаў — членаў Гомельскага

абласнага аддзялення. А ў перспектыве «Десна» стане ўсёўкраінскім альманахам «Літаратурны літопіс», які ператворыцца ў поўнамаштабны літаратурна-мастацкі фаліант, бо на яго старонках будуць не толькі вершы.

Паэтычную Гомельшчыну ў зборніку гэтым разам прадстаўляюць старшыня абласнога аддзялення СПБ Уладзімір Гаўрыловіч, Тамара Кручэнка, Міхась Болсун, Алена Матвіенка, Ніна Шклярава, Генадзь Говар, Аляксандр Атрушкевіч, Ганна Атрошчанка, Алег Ананьёў, Аляксандр Белік, Аляксандр Каляда, Леанід Север і іншыя літаратары, творы якіх прысвечаны надзённым пытанням жыцця, праслаўляюць родную старонку і яе слаўную гісторыю.

Творы чатырох беларускіх паэтаў змешчаны ў кнізе «Расставаясь с чуткой тишиной», якая ў 2018 годзе пачыла свет у выдавецтве «Таган» у Растоўскай вобласці.

У зборнік уключаны вершы Міхаса Болсуна з Гомеля, Галіны Гузынковай з Гомельшчыны, Зінаіды Дудзюк з Брэста і Галіны Загурскай з Полацка. На рускую мову творы пераклала расійская паэтэса Галіна Канюхова. Кніга выдадзена ў межах праекта «Берагі дружбы» пры фінансавай падтрымцы ўрада Растоўскай вобласці.

Міхась СЛІВА

Гродзенскае абласное аддзяленне СПБ запрашае:

- 24 студзеня — на сустрэчу з Пятром Сямінскім «Белае танга лёсу» ў СШ № 23 г. Гродна (12.00).
- 29 студзеня — на пасяджэнне дыскусійнага клуба «Словадром» на тэму «Этыкет учора, сёння, заўтра» ў чытацкую залу Гродзенскай абласной навуковай бібліятэкі імя Я. Ф. Карскага (17.00).
- Магілёўскае абласное аддзяленне СПБ запрашае:
- 28 студзеня — у літаратурную гасцёўню «Магія слова» ў Магілёўскую абласную бібліятэку імя У. І. Леніна (17.00).
- Мінскае абласное аддзяленне СПБ запрашае:
- 24 студзеня — на прэзентацыю кнігі Барыса Савінава «Трыумф і трагедыя самі Казея» ў Дзяржынскую школу мастацтваў (15.00).

- Наталіі Касцючанкі, Уладзіслава Цыдыкі у публічную бібліятэку № 11 (17.00).
- 29 студзеня — у бібліятэку № 1 на аўтарскі праект Таццяны Жылінскай «Тэатралізаваны лекторыі "Ясная Пяляна"» (17.30).
- 29 студзеня — на пасяджэнне літаратурнай гасцёўні «Літарынка» ў СШ № 170 (10.30).
- 29 студзеня — на творчы вечар Ганада Чарказяна ў Дом дружбы (17.00).
- 29 студзеня — на сустрэчу, прымеркаваную да Дня роднай мовы, з удзелам Іны Фраловай у бібліятэку № 5 (17.30).
- Віцебскае абласное аддзяленне СПБ запрашае:
- 27 студзеня — на сустрэчу з Аленай Фядзязявай ў СШ № 4 г. Віцебска (13.00).
- 29 студзеня — на прэзентацыю кнігі Галіны Загурскай «Бераг зарападаў» ў цэнтральную бібліятэку г. Верхнядзвінска (11.00).

форумы

Пекін у аб'ектывах беларусаў

Паглядзець на Пекін вачыма фатографіў з Беларусі можна да 2 лютага. Выстаўка праходзіць у Мастоцкай галерэі Міхаіла Савіцкага. Да Мінска гэтая выстаўка дэманстравалася ў Пекіне.

100 фотаздымкаў беларускіх фатографіў Святланы Маркэвіч, Вольгі Шукайлы, Арцёма Кірзева, Сяргея Плытквіча і Юрыя Велітчанкі — вынік 10 дзён, праведзеных у сталіцы Кітайскай Народнай Рэспублікі, горадзе з 3000-годняй гісторыяй. Аўтары імкнуліся злавіць у аб'ектыў усе аспекты жыцця горада: мінулае, высокатэхналагічныя рэаліі, культурны дасягненні і непаўторны стыль і, вядома, эмоцыйны жыхароў — удзельнікаў і стваральнікаў унікальнага гарадскога жыцця, яскравых традыцый. Экспазіцыя, адпаведна, складаецца з чатырох раздзелаў: «Гістарычныя помнікі», «Сучасныя славунасці і жыццё», «Культурны цэнтр» і «Шчаслівае жыццё».

Праект «Пекін вачыма фатографіў з Беларусі» арганізаваны Інфармацыйным бюро Народнага ўрада муніцыпалітэта Пекіна і Пасольствам Рэспублікі Беларусь у Кітайскай Народнай Рэспубліцы. Гэта — адноўленая версія праекта «World Photographers Focusing on Beijing», распачатага ў 1999 годзе.

У межах яго больш чым 100 фотамастакоў з 50 краін свету наведвалі сталіцу КНР і прадставілі сваё бачанне сэрца кітайскай палітыкі, тэхналогій і культуры.

Дар'я СМІРНОВА

з нагоды

Вакол «Экватара»

Літаратурнаму клубу пад такой назвай нядаўна споўнілася дзесяць гадоў. З гэтай нагоды ў музеі Максіма Багдановіча ў Мінску на святочную імпрэзу сабраліся сябры і госці суполкі.

Напярэдадні выйшаў № 10 альманаха «Літаратурны экватар», які штогод выдаецца клубам як падсумаванне творчых вынікаў яго ўдзельнікаў. Дарчы, «экватарцы» прэзентуюць свае творы па ўсёй Беларусі, выступаюць у воінскіх часцях, бібліятэках, музеях. Суполка дапамагае пачынаючым творцам.

Дырэктар музея Міхал Бараноўскі адзначыў факт плённага супрацоўніцтва з «Экватарам», якім кіруе Вячаслаў Корбут. Шэф-рэдактар альманаха Інга Вінарская працягла свае вершы. З паэтычнымі творамі выступілі Міхась Башура, Вольга Любашына, Мікалай Іваноўскі, Наталля Кобзева, Лера Лявонцьева, Вячаслаў Данілаў і Валянцін Шведзю. Гучалі песні ў выкананні Наталлі Хадкевіч і Дзмітрыя Марозава.

Пісьменніца і літаратуразнаўца Юлія Масарэнка, дачка Алеся Масарэнкі, былага галоўнага рэдактара часопіса «Першацвет», выказала падзяку за магчымасць надрукаваць у альманаху творы яе бацькі, які летась пайшоў з жыцця. Яна адзначыла, што клуб «Экватар» працягвае найлепшыя традыцыі, закладзеныя Алесем Герасімавічам.

Сёння клуб ахоплівае каля 50 чалавек з усёй Беларусі. Убачыла свет каля 50 кніг «экватарцаў». Творчасць як сэнс жыцця — гэтая ідэя аб'ядноўвае і, гаворачы словамі Вячаслава Корбута, набітае, як крынічка.

Таццяна БАРЫСЮК

1 студзеня 60 гадоў споўнілася Аляксандру Беліку, пісьменніку.

1 студзеня 75-гадовы юбілей адсвяткаваў Валерый Чарапіца, публіцыст.

5 студзеня 75-годдзе адзначыла Галіна Загурская, паэтэса.

11 студзеня — 90 гадоў з дня нараджэння Ігара Лапцінскага (1930—2018), заслужанага артыста Рэспублікі Беларусь.

11 студзеня — 90 гадоў з дня нараджэння Аркадзя Пінчука (1930—2008), беларускага і рускага празаіка.

11 студзеня 70 гадоў споўнілася Алене Рудкай, паэтэсе, заслужанаму настаўніку Рэспублікі Беларусь.

12 студзеня 60-гадовы юбілей адсвяткаваў Андрэй Шалота, плакаціст.

14 студзеня — 100 гадоў з дня нараджэння Міколы Аўрамчыка (1920—2017), заслужанага работніка культуры БССР.

14 студзеня 70-годдзе адзначыў Вадзім Спрыначан, паэт, перакладчык.

15 студзеня — 80 гадоў з дня нараджэння Пятра Мураўчука (1940—2010), жывапісца.

16 студзеня — 115 гадоў з дня нараджэння Алеся Пальчэўскага (1905—1979), празаіка, драматурга.

18 студзеня — 100 гадоў з дня нараджэння Пятра Філіпава (1920—2005), заслужанага артыста БССР.

18 студзеня — 90 гадоў з дня нараджэння Сцяпана Міско (1930—2010), тэатразнаўца.

19 студзеня — 120 гадоў з дня нараджэння Міхаіла Ісакоўскага (1900—1973), заслужанага дзеяча культуры БССР.

19 студзеня — 110 гадоў з дня нараджэння Івана Ушакова (1910—1966), заслужанага дзеяча мастацтваў БССР.

19 студзеня 70-гадовы юбілей адсвяткавала Людміла Ганчарова, мастак тэатра.

19 студзеня 70-годдзе адзначыла Лідзія Марлачова, актрыса.

20 студзеня — 90 гадоў з дня нараджэння Леаніда Шпака, мастака.

зваротная сувязь

Парыж на свеце ёсць

У выхадныя праграма «Паэзія XXI стагоддзя» прапанаваў вершы Іны Снарскай. У праекце «Паэтычная раніца» слухайце радыёкампазіцыі паводле вершаў Аркадзя Куляшова і Алена Лойкі.

У суботу ў праграме «Радыйтэатр. Лепшае» — кампазіцыя «Людзі і д'яблы» па п'есе Кандрата Крапівы; у нядзелю ў праграме «Радыйтэатр плюс» — пастаноўка «Парыж на свеце ёсць» паводле твора Уладзіміра Караткевіча «Верабей, сава і птушыны суд». Да

ўвагі слухачоў і праграма «Суразмоўцы», гасцем у якой будзе Кастусь Цвірка.

З панядзелка да пятніцы ў «Літаратурнай анталогіі» Алег Вінарскі будзе чытаць паэму Гогаля «Мёртвыя душы», а ў «Радыйбібліятэцы» — раман Кузьмы Чорнага «Зямля» ў выкананні Маргарыты Захарыі. Увечары ў выхадныя ў «Літаратурных гісторыях» слухайце аповяданні Яраслава Гаўска «Мужчына і жанчына ў шлюбе», Максіма Лужаніна «Грачана» і наведу Анатоля Зэкава «Руды кот».

імпрэзы

Віталі юбіляра

У Расійскім цэнтры навукі і культуры ў Мінску адбылася паэтычна-песенная імпрэза, прысвечаная 70-годдзю з дня нараджэння паэта і перакладчыка Вадзіма Спрыначана.

Вадзім Браніслававіч доўгі час працаваў загадчыкам рэдакцыі паэзіі ў выдавецтве «Мастоцкая літаратура», веў аддзел паэзіі ў часопісе «Польмя», а цяпер актыўна ўдзельнічае ў грамадскім жыцці Саюза пісьменнікаў Беларусі.

Вядучая вечарыны мастацкі кіраўнік Мінскага гарадскога тэатра паэзіі Вольга Багушынська прадставіла вершы юбіляра,

усхваляваюшы аўтара і прысутных выдатным выкананнем. Ад імя Саюза пісьменнікаў Беларусі Вадзіма Спрыначана павіншаваў старшыня Мінскага гарадскога аддзялення СПБ Міхась Пазнякоў, які распавёў пра творчы шлях Вадзіма Спрыначана і яго літаратурныя здабыткі. Шмат дэкламаваў сваіх вершаў і сам юбіляр.

Аздобіла свята спявачка і бард Алена Маслоўская, якая выканала німака песень як на свае словы, так і на словы сучасных айчынных паэтаў, а таксама класікаў рускай літаратуры.

Павел КУЗЬМІЧ

«ЛіМ»-люстэрка

У Страсбургу, у будынку Еўрапейскага парламента, у межах святкавання 75-годдзя Перамогі ў Другой сусветнай вайне адбылася імпрэза, прысвечаная памяці партызанскага атрада «Радзіма», паведамліў у Пасольстве Беларусі ў Францыі. Мерапрыемства падрыхтавана Пасольствам пры садзейнічання дэпутата Еўрапейскага парламента Дамінік Більд. Прысутным прапанаваў паказ дакументальнага фільма беларускага рэжысёра Уладзіміра Бокуна «Радзіма або смерць. З Надзеяй за Францыю», які распавядае пра партызанскі атрад. Была адкрыта выстаўка, пры падрыхтоўцы якой выкарыстаны дакументы, прадстаўлены Беларускім дзяржаўным музеем гісторыі Вялікай Айчыннай вайны. У імпрэзе, прысвечанай гісторыі подзвігу беларускіх жанчын, вывезеных нацыстамі для рабскай працы, узлі ўдзел больш чым дваццаць дэпутатаў Еўрапарламента, супрацоўнікі сакратарыята Еўрапарламента, дыпламаты, акрэдытаваныя пры міжнародных арганізацыях у Страсбургу, прадстаўнікі беларускай дыяспары Францыі.

Нацыянальны акадэмічны тэатр імя Янкі Купалы з аншлагам выступіў у Вільнюсе са спектаклем «Рэвізор» паводле Мікалая Гогаля ў пастаноўцы Мікалая Пінгіна, паведамліў тэатры. Гастролі ў Вільнюсе прайшлі пры падтрымцы Пасольства Беларусі ў Літве. Адно з самых папулярных пастановак з рэпертуару Купалаўскага прадставілі на сцэне Рускага драматычнага тэатра Літвы. Усе 450 білетаў былі раскуплены за некалькі дзён да спектакля. Літва стала першай краінай, дзе Купалаўскі тэатр паказаў свой спектакль падчас еўрапейскіх гастролі ў 2020 годзе. Пастаноўку наведвалі прадстаўнікі літоўскай грамадскасці, беларускай дыяспары, беларускага тэатра з іншых краін.

Выстаўка паштовых марак КНДР адкрылася ў Віцебску ў Музеі гісторыі прыватнага калекцыянеравання. Экспазіцыя, арганізаваная пры падтрымцы Пасольства КНДР у Беларусі, знаёміць наведвальнікаў з багаццем марак, выпушчаных у гэтай краіне на працягу 50 апошніх гадоў, паведамляе БелТА. У экспазіцыі — 800 марак. Шырока прадстаўлена гістарычная і патрыятычная тэматыка. Ёсць экзэмпляры, прысвечаныя нацыянальным традыцыям і звычаям. Экспанаты таксама даюць магчымасць прасачыць сусветную тэндэнцыю развіцця паштовых марак. Асабліва месца займаюць маркі з адлюстраваннем флары і фаўны. Травы, кветкі і дрэвы выступаюць не толькі як жывыя фарбы для стварэння ідэальнай карціны прыроды, але і як адлюстраванне традыцыйнай вобразнасці, прымаў і навер'яў, якія стагоддзямі існавалі ў Карэі.

Тым часам у Гомелі адкрылася выстаўка фатаграфій «Па краінах і кантынентах» удзельнікаў секцыі Photo Travel Club Беларускага грамадскага аб'яднання фатографіў, паведамліў у Музеі гісторыі горада Гомеля. У маршрут-экспазіцыю ўключана больш за 70 фатаграфій, кожная з якіх — своеасаблівы візуальны расповед дасведчаных падарожнікаў-фатографіў пра розныя куткі свету. На карце краін і кантынентаў — Ісландыя, Італія, Манголія, Індыя. Сярод аўтараў здымкаў — Юрый Бірукоў, прафесійны фатограф, выкладчык, член Беларускага грамадскага аб'яднання фатографіў, Усерасійскай грамадскай арганізацыі «Рускае геаграфічнае таварыства». Яго фатаграфіі ўпрыгожваюць вокладкі і старонкі беларускіх і замежных газет і часопісаў, уключаючы GEO, National Geographic і іншых.

Агляд цікавінак ад Іны ЛАЗАРАВАЙ

Прастора неабмежавання

У VI сімпозіуме беларускіх і замежных літаратараў плануецца ўдзел празаікаў, паэтаў, публіцыстаў, літаратуразнаўцаў, перакладчыкаў з Азербайджана, Балгарыі, Венгрыі, Вялікабрытаніі, ФРГ, Грузіі, Італіі, Індыі, Іспаніі, Казахстану, Кітая, Латвіі, Літвы, Малдовы, Мальты, Манголіі, Палесціны, Партугаліі, Польшчы, Расійскай Федэрацыі, Сербіі ды іншых краін. Найбольш прадстаўнічымі традыцыйна аб'яцваюць быць дэлегацыі з Расіі і Казахстана. Варта адзначыць, што беларуска-расійскія літаратурныя стасункі, у тым ліку дзякуючы міжнароднаму сімпозіуму, пашыраюцца. Штогод выходзіць «беларускі нумар» часопіса «Наш сучасны». Пабачыць свет нумар «Роман-газеты», прысвечаны беларускай апавесці. Кнігі, а таксама асобныя творы паэтаў і празаікаў Беларусі ў перакладзе на мовы народаў Расіі з'яўляюцца ў Чувашыі, Калмыкіі, Дагестане, Татарстане і іншых рэгіёнах Расійскай Федэрацыі. Даўно сталі сябрамі Беларускай літаратуры Камран Назіры з Азербайджана, Святлана Ананьева з Казахстана, Максац Вышымаў з Туркменістана, Рысалат Хайдарова з Узбекістана, Даяна Лазаравіч з Сербіі, Салімі Хатлані з Таджыкістана...

Спадыяма, і сёлета дыялог дасць старт новым сумесным праектам, што папоўняць не толькі кніжныя паліцы, але і літаратуры адразу некалькіх краін. Дарчы,

арганізатарамі праекта выступаюць Міністэрства інфармацыі Рэспублікі Беларусь, Саюз пісьменнікаў Беларусі, Выдавецкі дом «Звязда», выдавецтва «Мастацкая літаратура», Пастаянны камітэт Саюзнай дзяржавы Беларусі і Расіі, Міжнародны фонд гуманітарнага супрацоўніцтва краін — удзельніц Садружнасці Незалежных Дзяржаў. Гэта пералік невыпадковы. Ён паказвае зацікаўленасць у абмеркаванні тых ці іншых працаў не толькі беларускага боку, які прымае гасцей, але і дзеячаў культуры замежжа.

Яшчэ падчас першага сімпозіума пісьменнікі абмяркоўвалі ролю творчай інтэлігенцыі ў глабальным свеце, важнасць слова пісьменніка-сучасніка для захавання духоўна-маральных асноў развіцця грамадства і дзяржавы, разважалі пра высокую місію творцы ў дыялогу з пакаленнем, якое яшчэ толькі вызначае сваю дарогу ў жыцці. Гэтаму кірунку сімпозіум «Пісьменнік і час» не здраджвае і сёння. Важна, што літаратары могуць выбіраць тэму для выступлення на свой густ. Гэта дае магчымасць выказацца толькі пра тое, што хвалюе, без непатрэбных абагульненняў і высноў.

Яўгенія ШЫЦЬКА

Заканчэнне. Пачатак на 1-й стар.

Алена СТЭЛЬМАХ:

«Мінулае лагодней падпускае пісьменніка да сябе, чым будучыня»

Сімпозіум традыцыйна праходзіць пры неспародным удзеле Саюза пісьменнікаў Беларусі. Наша інтэрв'ю з пісьменніцай, першым намеснікам старшынкі СПБ Аленай Стэльмах пра тое, як літаратура дапамагае народам лепш спазнаваць адзін аднаго і як сімпозіум спрыяе маштабнаму міжнацыянальнаму дыялогу літаратараў.

— Алена Анатолеўна, у чым адрозненне сімпозіума літаратараў «Пісьменнік і час» ад аднайменнага круглага стала падчас Дня беларускага пісьменства, з якога ён, у прыватнасці, і вырас?

— Як вядома, Мінская міжнародная кніжная выстаўка-кірмаш распачынае сезон кніжных выставак на міжнароднай прасторы. Можна сказаць, што з гэтай падзеі стартуе год, напоўнены змястоўным кніжным жыццём у розных краінах свету. І тут, у Мінску, робіцца пэўны агляд мажлівых сіл кніжнікаў, асэнсоўваюцца тэндэнцыі далейшага развіцця галіны.

У гэтым працэсе вельмі важная прысутнасць пісьменніцкай супольнасці. Як бы банальна гэта ні гучала, але кніга пачынаецца з аўтара, з яго светаўспрымання, сведагчування. Таму праект «Пісьменнік і час» — гэта не проста чарговая сустрэча калег па творчым цэху. Гэта найперш удумлівы аналіз стану грамадства ўвогуле, яго зменлівых каштоўнасцей, ролі пісьменніка як асобы, здольнай сілай мастацкага слова ўплываць на фарміраванне грамадскай думкі, яго ўмення расставіць акцэнты ў адвечным проціборстве добра і зла. Гэта жаданне кожнага ўдзельніка, нягледзячы на тое, якую краіну прадстаўляе, выказаць сваю пазіцыю ў адносінах агульначалавечых праблем, хваляванне аб тым, як змяніць свет, поўны пагроз і супярэчнасцей, да лепшага. Гэта і не толькі яны адлюстроўваюць у кнігах. Але пісьменніку важна быць пачутым і ў адносінах сваёй грамадзянскай пазіцыі. А на такой прэстыжнай пляцоўцы пісьменніцкае шматгалоссе гучыць вельмі прадстаўніча.

Пасля будучы іншыя шматлікія падзеі, сустрэчы. І Дзень беларускага пісьменства вноў збірае за круглым сталом міжнародную пісьменніцкую грамаду. Але там ужо будзе дыялог больш пра надзённае: выданне новых кніг, перакладчыцкая дзейнасць, сумесныя творчыя праекты.

— Сімпозіум абдуцэнца ўжо шосты раз. А чым быў адметны першы?

— Ён сабраў літаратараў з 16 краін і праішоў падчас сустрэчы лідараў некалькіх дзяржаў, якія вызначалі шляхі спынення канфлікту ва Украіне. Прычым пляцоўкі, дзе адбываліся абедзве падзеі, аказаліся побач: выставачны комплекс на праспекце Пераможцаў і Палац Незалежнасці. Дыпламатыя палітыкаў і дыпламатыя слова — вельмі сімвалічна спалучыліся гэтыя вагавыя сілы ўплыў на найважнейшую праблему суседняй Украіны. Запомніліся словы, сказаныя

на сімпозіуме на той час памочнікам Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь Аляксандрам Радзьковым: у сучаснай літаратуры адлюстроўваецца непакой за мір і адказнасць за яго. Тагачасны міністр інфармацыі Рэспублікі Беларусь Лілія Ананіч прапанавала такія сімпозіумы зрабіць пастаяннымі. Дарэчы, падтрымаў яе і дырэктар дэпартаменту Дзяржкамтэлерадыё Украіны Аляксей Кананенка, назваўшы беларусаў мудрымі людзьмі, якія здольны разумна развесці бакі канфлікту.

З таго часу кожны чарговы сімпозіум — гэта не толькі прыкметная літаратурная з'ява для яго ўдзельнікаў — гэта і падзея грамадска-палітычнага кшталту. Важнасць служэння міру прамом — лейтматыў праграмы сімпозіума. І сёлета, безумоўна, гаворка пойдзе пра сваякванне 75-годдзя Перамогі. Роллю гэтай падзеі апошнім часам імкнуцца прынізіць, а то і наогул перайначыць сутнасць Вялікай Айчыннай вайны. Для пісьменніка важней за ўсё праўда, ён і цяпер на перадавой за гістарычную справядлівасць.

— Як бы вы ахарактарызавалі сучасны літаратурны працэс? Гэта не можа абмінуць сімпозіум...

— Сімпозіум нездарма названы «Пісьменнік і час». Бярэцца пад увагу менавіта час, сучасны дзень. Для сучаснай літаратуры на цяперашнім этапе характэрны зварот да гістарычнай тэматыкі. Асабліва гэта датычыць краін былога Савецкага Саюза, калі многае было засакрэчаным, але цяпер выклікае жывы інтарэс. Гэта, напрыклад, нядаўна пацвердзіў і мой сябар пісьменнік з Казахстана Баянгалі Алімжанай, калі пазначыў скіраванасць творчых пошукаў яго калег. Тое самае адбываецца і ў Беларусі. Нездарма ж на ўздыме папулярная тэма краязнаўства. Мінулае лагодней падпускае пісьменніка да сябе, чым будучыня. Агульнапрызнана, што пісаць пра сучаснасць складаней.

Як мне падаецца, сутнасць сучаснага стану літаратуры — у працэсах трансфармацыі, выкліканых чацвёртай прамысловай рэвалюцыяй і пераходам да лічбавай рэчаіснасці, калі ашаламляльныя змены ўрываюцца ў наша быццё. У нядаўнім мінулым фантастычнае ўжо стала рэчаіснасцю. Здаецца, літаратура заняла пазіцыю разважлівага асэнсавальніка імклівага ўкаранення інвацыйных тэхналогій, усведамлення таго, што адбываецца з чалавекам у лічбавы век. Няхай працаваць мне пісьменнікі, але многія з іх родам з мінулага стагоддзя і некаторыя не зусім прыстасаваны да кардынальных жыццёвых пераменаў. Сярод іх ёсць пакрыўджаныя на тое, што не выдаюць іх жакоўкія рукапісы. Але ж такія рэаліі часу, і з імі трэба навучыцца лічыцца. Патрабаванні лічбавага пакалення дыктуюць неабходнасць пошуку новых літаратурных, ды і не толькі літаратурных, падыходаў. Галоўнае, як неаднойчы выказваліся пісьменнікі на сімпозіуме, каб не было бездухоўнасці. Марчым, якраз сярод моладзі і правяўца

Фота: Катэрына Дробнава.

будучыя геніі. Вось чаму на сімпозіуме асаблівай увагай ахоплены маладыя аўтары. Мэтры штурхаюць іх смалей прабіваць дарогу ў літаратуру. Дарэчы, сёлета запланаваны фестываль маладых пісьменнікаў Беларусі, Малдовы, Расіі і Украіны, які пройдзе пры падтрымцы Фонду сацыяльна-эканамічных і інтэлектуальных праграм Расійскай Федэрацыі і Саюза пісьменнікаў Беларусі. Пра веру ў новых твораў гаварыў на мінулагаднім сімпозіуме вядомы расійскі палітык, грамадскі дзеяч, пісьменнік Георгій Прахін, упэўнены ў тым, што «падрастае талант, падрастае».

— Якія тэмы прыярытэтычныя для сімпозіума?

— На мой погляд, тэма чытання цяпер адна з найбольш запатрабаваных у свеце ўвогуле. Мяркую па тых міжнародных форумах, якія даялося наведаць апошнім часам у Малдове, Казахстане, Дагестане, тройчы ў Расіі. Паўсюдна гаворыцца пра крызіс чытання. У многіх краінах вядуцца актыўныя спробы гэтаму супрацьстаяць, бо чытанне жыццёва важна для развіцця любой краіны, яе конкурэнтназдольнасці. Небяспэка — і ў прыхільнасці дзяцей да камп'ютараў, паглыбленне ў глабальную сетку. Інтэрнэт сапраўды значна пашырае магчымасці чалавека, але і робіць яго мысленне «кліпавым», звужае духоўны свет, пазбаўляе непасрэдных стасункаў. Кніга папярэва ці электронны носьбіт — таксама адкрытае пытанне новага тысячагоддзя.

У многіх краінах напрацаваны досвед падтрымкі і развіцця чытання, калі гэтая праблема прыўзнята на дзяржаўны ўзровень. Лічыцца, што зніжэнне цікавасці да чытання звязана з вялікай сацыяльнай рызыкай. У Расіі, напрыклад, у гэтым кірунку ажыццяўляецца Нацыянальная праграма. І ў нашай краіне шмат робіцца для папулярызавання чытання як культурнай каштоўнасці. Але не стае комплекснай праграмы з дакладна вызначанымі задачамі для ўсіх удзельнікаў гэтага працэсу: пісьменнікаў, бібліятэкараў, выдаўцоў, распаўсюджвальнікаў...

— Якімі сіламі сёлета СПБ плануе браць удзел у сімпозіуме?

— Размова за круглым сталом у ДOME літаратара пойдзе ў рэчышчы акрэсленай тэмы: «Пісьменнік. Кніга. Час». Падчас такіх сустрэч заключаюцца дамовы аб сумеснай дзейнасці. Напрыклад, у пазамінулым годзе СПБ у літаратурным сяброўстве заручыўся з сэрбскімі пісьменнікамі, летась — з дагестанскімі. Каштоўна, што праз пераклады мы больш спазнаём такія старажытныя культуры, як кітайская, індыйская. Не гаворачы пра тое, як актыўнаваліся пераклады на беларускую мову твораў аўтараў еўрапейскіх краін. Усё больш паглыбляюцца літаратурныя стасункі з калегамі з розных расійскіх рэгіёнаў. Звычайна расійская дэлегацыя на сімпозіуме самая прадстаўнічая. Яркая сведчанне выніковасці беларуска-расійскага супрацоўніцтва — рэалізацыя творчага праекта «Сябрына: паэзія народаў Расіі», заснаванага выдавецтвам «Мастацкая літаратура». Вельмі ўспешны пазалетась візіт паэта з Чачэнскай Рэспублікі Адама Ахматукаева, які прывёў зборнік перакладаў беларускіх паэтаў на чачэнскую мову. А летась падзей сімпозіума стаў выданы паэтам з Кабардына-Балкарска Саліхам Гуртуевым зборнік перакладаў на балкарскую мову беларускіх твораў «Мае беларускія госці». Упэўнена, і сёлета не абдысецца без такіх прывяных творчых сюрпрызаў. Чакаем дэлегацыю пісьменнікаў з Табольска, якая прадставіць унікальны праект — двухтомнік «Беларусы Сібіры».

— У чым каштоўнасць форуму літаратараў у Мінску?

— Па-першае, ужо нават толькі ў тым, што ён праводзіцца. Трапіць на яго мараць многія літаратары. Дарэчы, звычайна ўдзел у сімпозіуме для дзяжнікаў толькі афіцыйнай часткай не абходзіцца. Яны з задавальненнем знаёмяцца са знакавымі мясцінамі нашай краіны, дзівяцца чысціні, прыгажосці. Незабыўны ўражанні вязуць на радзіму. З году ў год пашыраецца колькасць удзельнікаў сімпозіума. Тым самым мастацкае слова ўсё странней служыць умацаванню іміджу нашай краіны. Па-другое, сімпозіум збірае знакавых пісьменнікаў блізкага і далняга замежжа. Тут выказваюць сваю пазіцыю прадстаўнічыя пісьменнікі — з іх аўтарытэтам не лічыцца немагчыма. Нездарма паслухаць мэтраў літаратуры збіраюцца крытыкі, журналісты, бібліятэкары, проста апантаны чытачы. Пра дыскусіі ў Мінску можна гаварыць як пра ўплывова на міжнародны літаратурны працэс. Сімпозіум літаратараў «Пісьменнік і час» стаў сапраўдным міжнародным праектам, накіраваным на свярджэнне маральна-духоўных асноў грамадства і дзяржавы, служыць пашырэнню гуманітарных стасункаў паміж пісьменнікамі розных краін, а значыць, выконвае і гуманістычную місію: мацуе сяброўства паміж народамі. Упэўнена, што Беларусь зноўку пацвердзіць статус культурнай пляцоўкі Еўропы.

Яўгенія ШЫЦЬКА

Жыццесцвярджальная моц: ад Вергілія да Куляшова

Бурлеска-травесціяная паэма Івана Катлярэўскага «Энеіда» была ўпершыню апублікавана ў 1978 годзе. Аўтара гэтага твора заслужана лічаць пачынальнікам новай украінскай мовы і літаратуры. Да 250-х угодкаў з дня нараджэння пісьменніка рэдакцыя газеты «Літаратура Украіна» арганізавала інтэрнэт-дыялог вакол перакладаў «Энеіды». Як адзначылі ўдзельнікі, менавіта перастварэнні гэтага твора на іншыя мовы — адзін з самых маладаследаваных аспектаў яе вывучэння. З'яўляючыся сатырычным перакладам аднайменнай класічнай паэмы Вергілія, «Энеіда» не зрабілася літаратурным

спадзенніў у двух творах няшмат. Аднак заслугоўвае ўвагі і меркаванне класіка беларускай літаратуры Максіма Багдановіча, які лічыў паэму перапрацаванай з украінскай мовы.

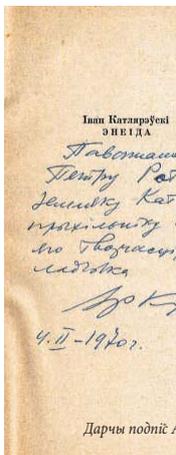
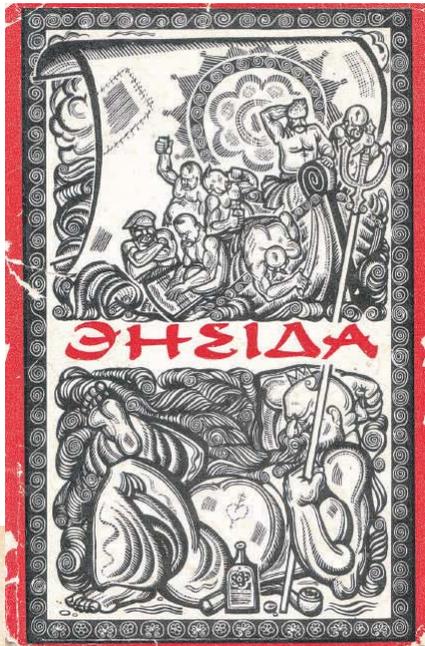
Абмяркоўваючы пераклады «Энеіды», удзельнікі інтэрнэт-дыялогу выказалі думку, што адно з самых яркіх і паэтычных перастварэнняў належыць беларусу Аркадзю Куляшова.

Гісторыя гэтай бярэ пачатак яшчэ паўстагоддзя таму, 9 верасня 1969 года, у Кіеве. У Акадэмічным тэатры оперы і балета Украіны адбылася ўрачыстая вечарына, прысвечаная 200-годдзю з дня нараджэння Івана Катлярэўскага. Менавіта тады драматург Андрэй Макаёнак, прадстаўнік Саюза пісьменнікаў БССР, у сваёй прамове адзначыў жыццесцвярджальную моц творчасці Катлярэўскага, якая застаецца блізкай і зразумелай сучасніку. Мінскі госць паведаміў, што на беларускай мове толькі што пачыла свет

«Энеіда» ў перакладзе Аркадзя Куляшова, і перадаў у прэзідыум некалькі экзэмпляраў юбілейнага выдання. Дэ-факта гэта была першая публічная прэзентацыя беларускага перастварэння «Энеіды» для ўкраінскага чытача.

Народны паэт Беларусі, майстар мастацкага слова Аркадзь Куляшоў апублікаваў першую і трэцюю часткі свайго перакладу «Энеіды» ў васьмьюм нумары часопіса «Польмя» за 1969 год. Як адзначаюць сучаснікі, Куляшоў быў працаголікам: у сваёй творчай лабараторы ён мог шчыраваць круглыя суткі. Хвіліны адпачынку ён прысвячаў перакладчыцкай дзейнасці, адметнасці якой заслугоўваюць асобнага навуковага даследавання. Але некаторыя прыватныя высновы адносна працы Куляшова-перакладчыка можна зрабіць, нават збольшага прагледзеўшы рукапіс яго перакладу ўкраінскай «Энеіды», які ашчадна захоўваецца ў фондах Беларускага дзяржаўнага архіва-музея літаратуры і мастацтва. Сама ж кніга зрабілася сапраўдным падарункам Украіне ад Беларусі на 2000-дзе аўтара арыгінальнага твора. Яна выйшла ў выдавецтва «Беларусь» — найстарэйшым у рэспубліцы. Варта адзначыць, што напрыканцы шасцідзясятых гадоў ХХ стагоддзя ў БССР яшчэ не было профільнага выдавецтва, таму менавіта тут выходзілі ўсе літаратурна-мастацкія выданні. Вытворчы этап рэдакцыйна-выдавецкага працэсу быў завершаны на Паліграфкамінаце імя Я. Коласа. Наклад склаў 2000 экзэмпляраў. Фармат — 70 x 90/32. Рознічная цана — 60 капеек.

Узорам для разгляду гэтага кніжнага выдання пад спецыфічным кнігазнаўчым ракурсам, для аналізу *de visu* паслужыў экзэмпляр з асабістай бібліятэкі аўтара гэтых радкоў, падараваны яму старшынёй Палтаўскай абласной арганізацыі Нацыянальнага саюза мастакоў Украіны, заслужаным дзеячам мастацтваў Юрыем Самойленкам. Назначная ступень зношанасці, малаістотныя пашкоджанні блока, добры стан перапліту, адсутнасць надпісаў, паматак і бібліятэчных штампцаў,

Дарчы подпіс Аркадзя Куляшова Пятру Ратачу

наяўнасць супервокадакі павысілі букністычную каштоўнасць дадзенага экзэмпляра рарытэтнай кнігі.

Заслугоўвае ўвагі мастацкае афармленне выдання. У розны час «Энеіду» Катлярэўскага ілюстравалі шэраг мастакоў, якія ў рознастывелых работах па-свойму адлюстроўвалі сюжэт, дэманструючы варыятыўнасць візуальнай мовы паэмы. Мінскае выданне 1969 года аддзілі беларускія графікі Уладзімір і Міхаіл Басалыгі — аўтары ілюстрацый да кнігі Ніла Гілевіча, Пятруся Броўкі, Максіма Танка, Уладзіміра Караткевіча. У кніжнай графіцы братаў Басалыг увасоблена сувязь з традыцыямі беларускага народнага мастацтва, яркая дэкаратыўнасць, глыбокае пранікненне ў задуму літаратурнага твора. Мастакі пры дапамозе друкаванай графікі стварылі 6 арыгінальных ілюстрацый-заставак у кожнай частцы кнігі, 2 канцоўкі і 2 ілюстрацыі для супервокадакі. Выўленчая канцэпцыя знайшла сваё вырашэнне ў адзінай каляровай гаме, а для лаканічнага афармлення перапліту было выкарыстана цёмнае з ужываннем пералітнай фарбы.

Што тычыцца зместавай канструкцыі кнігі, то акрамя ўступнага слова «Ад перакладчыка», у якім Аркадзь Куляшоў дзеліцца з чытачамі развагамі пра жыватворны ўплыў «Энеіды» Катлярэўскага на станаўленне і развіццё беларускага паэтычнага слова, яе дапаможным раздзелам з'яўляюцца заўвагі да тэксту паэмы.

Нам вядомы два экзэмпляры кнігі з аўтографам Аркадзя Куляшова: адзін захоўваецца ў навукова-даследчыцкім аддзеле дакументазнаўства, калекцыі рэдкіх выданняў і рукапісаў Харкаўскай дзяржаўнай навуковай бібліятэкі, другі — у фондах навуковай бібліятэкі імя Міхаіла Жаўтубруха Палтаўскага нацыянальнага педагагічнага ўніверсітэта імя У. Г. Караленкі. У лютым 1970 года гэтае выданне з аўтографам Аркадзя Куляшова апынулася ў хатняй бібліятэцы ўкраінскага літаратуразнаўцы, пісьменніка, краязнаўцы Пятра Ратача: «Паважанаму Пятру Ратачу — земляку Катлярэўскага, прыхільніку і даследчыку

яго творчасці, ад перакладчыка. 4.02.1970 г.». Магчыма, кнігу адрасат атрымаў па пошце альбо выданне яму перадаў зямляк, доктар філалагічных навук, прафесар Гомельскага ўніверсітэта Павел Ахрыменка, з якім Пятро Ратач доўгі час веў ліставанне. Прынамсі, аб асабістых кантактах П. Ратача і А. Куляшова нам нічога не вядома. На пачатку 2000-х П. Ратач частку сваёй кніжнай калекцыі падарыў Палтаўскаму педагагічнаму ўніверсітэту. Так экзэмпляр з аўтографам перакладчыка апынуўся ў навуковай бібліятэцы гэтай ВНУ.

Літаратурная праца Аркадзя Куляшова была па заслугах ацэнена як у Беларусі, так і ва Украіне. Пастановай № 389 ад 31 снежня 1970 г. «Аб прысуджэнні дзяржаўных прэміяў БССР» Цэнтральны камітэт КП Беларусі і Савет Міністраў Беларускай ССР ўзнагародзілі пісьменніка Дзяржаўнай прэміяй імя Янкі Купалы ў галіне літаратуры за пераклады кнігі «Выбраная паэзія» Міхаіла Лермантава, «Энеіда» Івана Катлярэўскага і «Спеў аб Гаявэце»

Генры Лангфела. Указам Прэзідыума Вярхоўнага Савета Украінскай ССР ад 29 снежня 1972 г. Куляшова было прысвоена ганаровае званне «Заслужаны работнік культуры». Хацелася б адзначыць, што акрамя перакладу «Энеіды» Катлярэўскага, Аркадзь Куляшоў вядомы ўкраінскім аматарам паэзіі дзякуючы некалькім выданням яго твораў у перакладах Марка Зісмана, Андрэя Малышкі і Дзмітрыя Паўлычкі.

Мінскае выданне 1969 года аддзілі беларускія графікі Уладзімір і Міхаіл Басалыгі — аўтары ілюстрацый да кнігі Ніла Гілевіча, Пятруся Броўкі, Максіма Танка, Уладзіміра Караткевіча. У кніжнай графіцы братаў Басалыг увасоблена сувязь з традыцыямі беларускага народнага мастацтва, яркая дэкаратыўнасць, глыбокае пранікненне ў задуму літаратурнага твора.

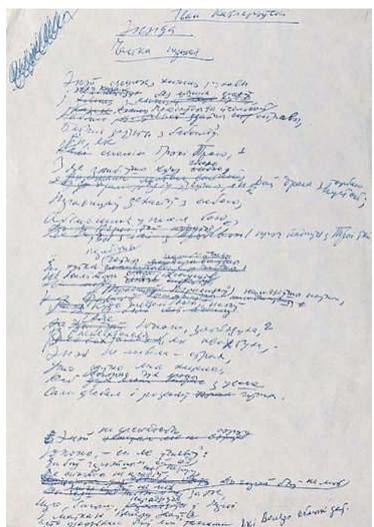
Даследуючы месца беларускамоўнай інтэрпрэтацыі «Энеіды» І. Катлярэўскага ў культурных кантэкстах ХХ і ХХІ стагоддзяў, неабходна адзначыць, што кніга ў сістэме беларуска-ўкраінскіх гуманітарных сувязей працягвае паспяхова выконваць ролю медыума міжкультурных камунікацый дзвюх краін — гістарычна непарыўнага працэсу стасункаў, узаемазнага спазнання народаў, узаемаўплыву і ўзаемаўзбагачэння культур. Беларусь і Украіна на фоне развіцця супрацоўніцтва ў кніжнай справе, абшарыючыся на на ўжо дасягнутае, імкнучыся суіснаваць з сучаснай кніжнай прасторы згодна з замацаваным некалькімі пакаленнямі ўкраінскіх і беларускіх пісьменнікаў планам — ствараць сябе для сябе, але не забываць пра блізкіх па духу і светлавыву суседзяў.

**Глеб КУДРАШОЎ,
кандыдат навук
па сацыяльных камунікацыях,
дацэнт кафедры журналістыкі
Палтаўскага нацыянальнага
педагагічнага ўніверсітэта імя
В. Г. Караленкі**

Пераклад з рускай Янкі ЛАЙКОВА

фактам выключна ўкраінскай літаратуры, як гэта адбылося з травесціямі «Энеіды» на французскую, нямецкую і рускую мовы. Менавіта вобразная паэтычнасць і нацыянальны каларыт твора Катлярэўскага паспрыялі таму, што ён выклікаў цікавасць замежных аўтараў-перакладчыкаў.

Даследчыкі закранулі таксама праблему стварэння беларускай паэмы «Энеіда» навіварат. Удзельнікі дыялогу выказвалі доволі спрэчнае меркаванне, што яна з'яўляецца перакладам легендарнай украінскай паэмы. Прычым нельга не пагадзіцца, што «Энеіда» Івана Катлярэўскага, якую беларускі чытач сустраў захоплены (паэма распаўсюджвалася ў спісках і ў вуснай перадачы), зрабілася важным літаратурным фактам і паўплывала на некаторыя ананімыныя паэмы першай паловы ХІХ стагоддзя. У сувязі з гэтым імпане погляд навукоўца-беларусіста Яўхіма Карскага, які адзначае, што «Энеіда навіварат» з яе непаўторным беларускім характарам не з'яўляецца перакладам паэмы Катлярэўскага, а толькі пабудавана па яе ўзоры. І сапраўды, наўпроставых

Рукапіс Аркадзя Куляшова. Пераклад «Энеіды» Івана Катлярэўскага.

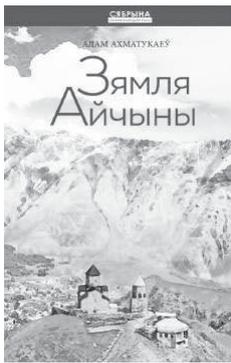
«Сяброўства жывое цяпло...»

Цікаваць беларускага чытача да серыі «Сябрына: паэзія народаў Расіі» расце: кніга вершаў чачэнскага паэта Адама Ахматукаева «Зямля Айчыны» ўжо чацвёртая, што летась пабачыла свет у межах праекта выдавецтва «Мастацкая літаратура». Пераўвасобіў паэзію Адама Ахматукаева на беларускую мову Міхась Пазнякоў. Замалёўкі з паўсядзённага жыцця, карціны працы, роздумы пра лёс народа і ўласнае існаванне, адносіны з блізкімі — усё гэта знайшло адлюстраванне ў вершах Адама Ахматукаева. Паэт — мастак: адразу бачыш краявід, намалёваны ў творы:

*Захад сонца, як птах,
Спачывае на горных вяршынях.
Адпачынак малы —
Толькі яблыка зведаеш смак.
Па далінах стаяюцца
З познага сходу мужчыны,
І сяброўства жывое цяпло
Не згубіць ім ніяк.*

Унечаканым ракурсе паўстае асоба лірычнага героя ў інтымных перажываннях. У вершы «Сваяцтва» закаханы нібыта звартаецца да свайго саперніка, калі зазвычай называюць «трэцім лішнім», і толькі ў завяршэнні твора як падспудная няясная здагадка адкрываецца: «трэці лішні» — гэта сам закаханы, той бок яго асобы, які яшчэ яму не знаёмы, не зведаны:

*Я прыйду на спатканне,
а іншы з табой.
Я вярнуся дамоў —
ён мяне сустракае.
Разумею, супернік
настойлівы мой,
Той, што ў госці хадзіць
да мяне прывыкае.*

Зборнік чарговы раз даводзіць ужо вядомае: на якой бы мове ні пісаў паэт, тое, пра што ён піша, — агульначалавеча, перажытае і зразумелае многімі. Верш, які даў назву кнізе, прасякнуты патрыятычнымі пачуццямі. Наўрад ці каго ён пакіне абыякавым:

*Закрыва горы
варанні густое,
І кожнай жылкай
прагнуў я спатолі:
Няўжо жыццё
сіроцкае, нустое —
Падачка толкі
ад ічаславой долі?*

Нягледзячы на тое, што лірыка Адама Ахматукаева гучыць мінорна, вершы светлага прывузнатага настрою, бо адлюстроўваюць веру ў перамогу добра, міру і стваральнасці.

Альманах «Далія Гляды», што летась пабачыў свет у «Мастацкай літаратуры», выданне адноўленае — яно выхадзіла яшчэ ў XX стагоддзі. Гэтым разам у альманаху прадстаўлена літаратура ЗША, Кітая, Расіі, Францыі, Германіі, Італіі, Польшчы, Ізраіля, Сербіі, Эквадора, Украіны, Літвы, Азербайджана, Туркменістана, Узбекістана, Бангладэш і Венесуэлы. Укладальнікамі выступілі Алесь Карлюкевіч і Віктар Шніп.

Адкрывае выданне сучасны азербайджанскі паэт Фарыд Гусейн, чыя творчасць перастворана па-беларуску Марыяй Кобец. Філасофскае асэнсаванне — тое, чым жыве творца. Уражваюць радкі:

*Я — гук цвікоў, што ўбываюцца ў крыж.
Нястомна бягу насустрач свайму апошняму ўздыху,
<<<>
Леішы свой выдых пакідаю для сына,
Каб надзьмуць яго паветраны шар...*

Асноўная тэма твораў Зульфіі Хананавай, якімі прадстаўлена літаратура Башкартастана, — каханне (па-беларуску перастварыла Марыя Кобец). Асэнсуюе гэтае высокае пачуццё і Аляксей Гаджыев, творца з Дагестана, чые рубікі з лакскай мовы пераклаў на родную Рагнед Малахоўскі: «Страсці гарачай іскрынка — гэта яшчэ не каханне». У часы Другой сусветнай вайны вяртае калмыцкі пісьменнік Міхал Хонінаў, які выступае з апавяданнем «На беразе Ухлясця», пераствораным па-беларуску Міколам Берлежам.

«Далія Гляды» знаёмяць з творчасцю венесуэльскага аўтара Анібалья Насоа. Даследчыкі творчасці пісьменніка адзначаюць яго адметны стыль, здольнасць у арыгінальнай манеры распавядаць пра штодзённыя з'явы і падзеі ў маляўнічых дэталях, трапіна, дасціпна, з гумарам. «Часта ён гаворыць пра канкрэтныя рэчы з такой глыбінёю, якой мог бы пазыздрасціць нават эксперт у дадзенай галіне ведаў», — адзначана ў прадмове да цыкла яго замалёвак. Айчыны чытан на ўсё 100 пераканаецца ў слухнасці гэтага вызначэння.

Ёсць сярод твораў пад вокладкай выдання і тыя, хто даўно ўжо стаў славуцасцю не толькі літаратуры канкрэтнай краіны, але і сусветнай: Фрыдрых Ніцшэ, Фрыдрых Гёрдэрлін (пераклад з нямецкай мовы абодвух паэтаў — Андрэя Касцюкевіча), Эдгар Алан По, Уільям Батлер Іейтс (абодвух з англійскай мовы перастварыў Андрэй Хадановіч) і інш. Падрыхтаваны да друку новы альманах «Далія Гляды», які выйдзе да адкрыцця кніжнай выстаўкі.

МІЖ ІНШЫМ Сумесна з бранскімі творцамі

Больш як дзясяць гадоў творчыя рэгіянальныя арганізацыі — Гомельскае абласное аддзяленне СПБ і Бранская абласная пісьменніцкая арганізацыя Саюза пісьменнікаў Расіі — плённа супрацоўнічаюць на літаратурнай ніве. Творцы ладзяць сумесныя творчыя сустрэчы, паэтычныя пераклічкі, прэзентацыі кніг і альманахаў, фестывалі і канферэнцыі, падчас якіх дзеляцца напрацоўкамі і досведам.

Паклапаціліся літаратары і пра чытачоў: каб задаволіць попыт рэгіянальных бібліятэк, падрыхтавалі і выдалі сумесны зборнік паэзіі і прозы пад назвай «На славянскім полі». Кніга выйшла ў серыі «Бібліятэка Гомельскага аддзялення СПБ».

Аматары паэзіі парадуюць творы бранскіх літаратараў: Людмілы Ашкі, Уладзіміра Сарочкіна, Віктара Валодзіна, Аляксандра Дзвінскага, Аляксандра Карнева, Дзмітрыя Стахорскага, Аляксандра Несціка, Аляксандра Ражніна... Цікава прадстаўлена і творчасць гомельскіх літаратараў: Уладзіміра Гаўрыловіча, Васіля Ткачова, Аляксандра Атрушкewіча, Іанны Атрошчанкі, Міхася Болсуна, Тамары Кручэнкі, Ніны Шкляравай, Ліліі Вялічкі, Валерыя Вятошкіна, Святаслава Крупенькі да іншых.

Міхась СЛІВА

Выйшаў у «Мастацкай літаратуры» летась і альманах «Созвучие», дзе прадстаўлены прэзіаікі, паэты, перакладчыкі і літаратурныя крытыкі з Беларусі, рэспублік і рэгіёнаў Расійскай Федэрацыі, Сербіі, Бангладэш, Казахстана, Туркменістана і Узбекістана. У адрэзненне ад альманаха «Далія Гляды», «Созвучие» выдаецца для рускамоўнага чытача, таму ўсе творцы, у тым ліку і беларускія (Андрэй Федарэнка, Дзмітрый Пятровіч, Людміла Рублеўская і Марыя Кобец) прадстаўлены ў перакладах на рускую мову.

Гэта пяты ўжо выпуск літаратурна-мастацкага выдання. Адкрывае яго падборка Максіма Замшава (Масква) з адмысловай назвай «Лекі ад экзістэнцы (Лекарство от экзистенции)», якая «зацягвае» ў глыб тэксту ледзь акрэсленым жаданнем спрэчкі (а можа, так і задумвалася аўтарам): ці існуюць лекі ад экзістэнцы дзі і ці патрэбны яны ўвогуле... Тэкст напоўнены адсылкамі як у далёкае мінулае, так і ў сучаснасць: камісар Катані, Тытанік, Робін Гуд, Дыяга Арманда... На фоне італьянскіх ды маскоўскіх крававідаў паэт няслешна, па-філасофску асэнсуюе пройдзены шлях:

*Когда последний первым стал,
Второй сошел с дороги.
И хрустнул мира позвонок
Под строгим взглядом Бога...*

Падарункам чытачу стане апавяданне Мікалая Іванова з Масквы — «Бранская аповесць (Брянская

повесть)». Напісана яно адметнай жывой вобразнай мовай. Свет раскрываецца такім, якім яго бачыць апавядальнік. Спяшаючыся ў шпіталь да сябра, ён, тым не менш, імкнецца дапамагчы тым, хто сустракаецца на шляху. Не для таго, каб нешта сабе «заслужыць» у лёсу — такі характар! У выніку сам атрымае стакроць больш добра... Што вонкі, тое і ўнутры — старая як свет іціна, але пасля яе чарговай інтэрпрэтацыі, выкананай настолькі па-мастацку, разумееш: галоўнае — не толькі што, але і як сказаць: «...Из разорванного брюха развалившейся поперек дороги фуры вывалились мешки, перегородки и обочины. Задранные вверх колеса продолжали наматывать время. В голос дрожал треугольным нутром одинокий дорожный знак крутого поворота: так он не виноват, но дело для России знакомое — показать невиновных и поощрить не-причастных. Тем более что трасса остановилась в обе стороны»...

Не пакіне чытача абыякавым ні гістарычнае апавяданне Валерыя Казакова «Час! Час! (Пора! Пора!)», якое вяртае ў XVII стагоддзе і распавядае пра лёс ліцвіна, ні распавед Алены Тулушавай «Шудаў хочацца (Чудес хочется)» пра штодзённую працу доктара, які прымае роды.

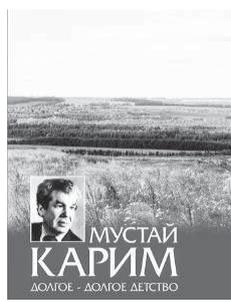
манне іншых народаў (у чымсьці блізкіх і такіх адрозных ад нас), раскрываюць у нечым таямніцу іх менталітэту. Лёс чалавека, яго тасункі з наваколлем, любоў да родных мясцін, каханне — асноўныя тэмы пад вокладкай выдання. Паэзія па-філасофску пераасноўвае хуткаплыннасць жыцця і глыбіню пачуццяў, і колькі б ні было ўжо пра гэта сказана, кожны новы твор прэтэндуе на арыгінальнасць, калі ёсць у ім яркія запамінальныя вобразы:

*Любовь, ты радость
с горечью смешала
В нелегкой человеческой судьбе.
Ты держись,
как на кончике кинжала,
Безумцев, прикоснувшихся к тебе.*
(Нізка вершаў Саліха Гуртуева «Я слаўлю народ мой (Я славилю народ мой)»).

Пабачыла свет кніга нарысаў, інтэрв'ю, успамінаў башкірскага пісьменніка, народнага паэта Башкартастана, удзельніка Вялікай Айчыннай вайны, Мустая Карыма «Доўгае-доўгае маленства (Долгое-долгое детство)». Выданне багата ілюстравана на фотадымкамі пісьменніка, а назву кнізе дала аўтабіяграфічная аповесць, надрукаваная ў скарачэнні, пераствораная з башкірскай мовы на рускую Лызьмам Карымавым (вершаваныя тэксты — Юр'ем Кушаком). Пра што распавядае аповесць? Ці толькі пра дзяцінства? Пісьменнік падказвае ў прадмове да яе: «...про людей, которые не изжили в себе веру в чудеса. Они чудакватые, странные, неугомонные, наивные... Жизнь их чуть-чуть выше нашей каждодневной жизни, чуть-чуть, может быть, смешней и чуть-чуть трагичней... <...> Может показаться, что многовато в этой книге говорится о смерти. Пусть читатель не удивляется. И жизнь, и смерть

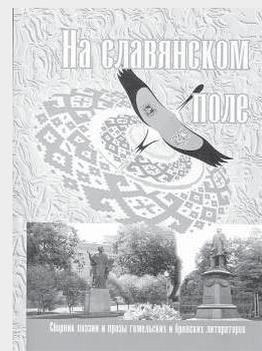
в равных правах. А когда говоришь о второй, утверждается ценность, смысл и отрада первой».

Сярод іншых асаблівым драматызмам адзначаны ў аповесці распавед пра каханне да хворай на сухоты жанчыны. На першы погляд, адразу ўзнікае пытанне: наколькі маральна мець адносіны, калі ён — сямейны чалавек, а яе чакае дома муж? Але гэтая «чалавечая» логіка адступае, меркне перад абліччам смерці, якая стаіць за спінамі абодвух герояў: яны пазнаёмліліся ў шпіталі сухотнікаў. Незадоўга перад смерцю жанчына перажывае імгненні радасці, адчувае харавато і смак жыцця, усю паўнату шчасця ўзямага кахання — гэта хоць у нейкай ступені магло б быць кампенсацый

за невылечную хворобу: «Знаете, что вы сделали? Вы мне три месяца, полных три месяца жизни подарили... Три месяца я только на любви жила. Три месяца она оберегала меня от смерти. <...> Но и за это вам, судьбе спасибо...» «Капитан», як называла яго каханая, у чымсьці нясмелы і нерашучы, духоўна ўзбагачаецца, адкрываючыся ў сабе новыя якасці, уздымаючыся над сабой ранейшым... А вось згадка пра дзяцінства, нягледзячы на назву, не скажаць, каб у творы шмат... «И счастливое, и несчастливое детство наше ещё долгие-долгие годы следует за нами. А вернее, так и живет в душе, не уходит», — тлумачыць аўтар.

Матэрыялы паласы падрыхтавала Яна БУДОВІЧ

Удзельнікі сімпозіума «Пісьменнік і час: літаратура як частка культурнага дыялогу», творцы Расійскай Федэрацыі, вельмі розныя. Яднае іх любоў да літаратуры. Мастакім словам, перакананы паэты, можна ўздзейнічаць на тое, што адбываецца ў свеце: зрабіць яго больш зразумелым, а чалавека — чутым і добрым.

Валеры КАЗАКОЎ

Зіма і снег.
На снезе — груганы,
паселі на сумэтах, вестуны
зімы-князёўны. Як і мы, яны
патрапілі ў сцюдзёнае сіло —
адкуль такое насланне прыйшло?
І пырскую журавінаву спалох
балючай чырванню на зайельны мох,
замітусілася збянтэжанае рэха
і адукнуўся тагасветным смехам
той самы застарэлы боль,
з вачэй насыталася соль —
крышталны звон гучаў наўкол,
насля — абрынуўся на дол,
прачнуўся пракаветны жах,
узняўся старажытны прах —
паўстаў зняволены спрадвек
паўпрывід, ці — паўчалавек,
дзіця заснежанай прыроды,
адчуў шалёную свабоду,
пазбыўшы дзён былых прыгнёт,
зазнаў я велічны палёт...
...Ды раптам нехта ў цемры спудзіў:
— У вас мо папярэса будзе?
Я спахатіўся. Прывід знік.
Зрабілася нятульня, волка.
Але — агні майго пасёлка
блішчаць. А побач, з дубальтоўкай —
ад кашлю згорблены ляснік.

Дарогай пыльнай і пустэльнай
ішоў я, стомлены хадок.
Не ведаў, хто мяне сустрэне,
хто прывітае: чорт ці Бог.

Свяцілі зоры без спачыну,
і ў небе маладзік паўстаў.
Не ведаў свет, яшчэ нічыйны,
укрыжаванага Хрыста.

Жыццё працята цішынёй,
я сам той вуццішчу спавіты,
што плынню даўкай, быццам бітум,
цячэ між мною і табой.
Мы — два ўзбярэжжы, што даўно
нічым не злучаны.

З табой
мы вельмі розныя героі
нямога даўняга кіно.

Твай ўсмешкі жар прыцьмелы
ледзь-ледзь трапечацца яшчэ,
ды ўжо ў счарнелым небе смела
акрайчык срэбра заблішчэў.
Пара. Чакае зноў дарога,
чуваць далёкіх бомаў звон.
Бывай. І заставайся з Богам,
глядзі свой тагасветны сон.
...Забуй цябе. Ты ўжо — чужая,
і на чужыне ты жывеі.
Каханая, не маю жалю,
самотны толькі зноў мой верш.

Шчыруе дбайны сейбіт — восень
на пожнях узараных зноў,

а некага па свеце носіць —
ён не народзіць тут сыноў.
Ён не збярэ сваю пісаніцу,
дождж змые ўсе яго сляды.
У неба выпусіць сініцу —
і звар'яецца ад нуды.

МУРАШ

Часіны надышлі ліхія,
насоўваюся няўмольна лёс,
шалелі над зямлёй стыхіі,
а ён упарта поўз і поўз.
Шукалі ў вязніцы свабоду,
спрачаліся: хто наш — не наш,
падпарадкоўвалі прыроду...
Упарта ўперад поўз мураш.
Усе палацы і бажніцы
яму — адно падман, міраж.
Мільгаюць латкі, быццам спіцы,
кудысьці ўсё паўзе мураш.

Сны,
радасці,
хвіліны болю —
нібы планеты, скоцяцца з арбіт.
Як вецер у пустэльным, дзікім полі —
жыццё-іспыт абрынецца ў нябыт.

Мы пілі піва на вакзале,
у нашых келіхі надалі сусветы
мірыядамі сняжынак.
Падалі і знікалі,
ледзь дакранаючыся
да ўжо не ўспененай грані.
Кустом герані
квітнелі краветкі.
Час на электраабло
сцякаў, як у сненні,
засцерагаючы нас ад спазненняў.
Мы пілі піва.
Паўз нас
працякала пярэстае шумнаводдзе
і сплывалі нудныя хвіліны,
якія вакзал пераўтвараў
у стагоддзі.

Пераклад з рускай
Янкі ЛАЙКОВА

Сяргей ГЛАВЛЮК

Хутчэй бы адпусціць, заснуць,
забыць, але
На змятым ложку побач твой
астылы след.

Мо гэта ўсё ж не ты, а іншая? І ёй
Не адчыніць — ключа няма —
куфэрак той...

І жменька пелуў у куфэрку тым адно.
На стужцы загад завязаў вузлы даўно.

І лёсу бумеранг ідзе на новы ўзлёт:
Я з іншымі кручу дні-ночы напалёт.

Калекі! На жыцця падмостках
бланы два!
Ні хапляцца, ні кахаць, ні раўнаваць!

...Раскоша жніўня і начны парад камет.
Кудысьці дагары ўзятае парны след.

Блізнят сусор'е... Спеў цыкад
і пах травы...
І нас не разарваць —
так вырашана звыш.

Пасцель да болю будзеш абдымаць,
Хрыпець гартанню: ты — каханы мой!
Вось так зіму не ў стане затрымаць,
Штурляе снег мяцеліца вясной.

Знясілеўшы, ты будзеш ціха выць,
Адчай не ў змозе выплакаць, суняць.
Я ж гэтым часам буду ціха плыць,
Парваўшы пумы кону, часу, дня.

Слядоў не захаве гладыз вады,
Пясак наўрад ці затрымае іх.
Мяне не будзе побач, ды заўжды
Прыцягнеш ты магніт вачэй маіх.

Ты будзеш рвацца і шукаць, шукаць
Яшчэ раз хоць у думках перажыць.
Пачнеш у кожным стрэчным
пазнаваць,
І новыя накрэсліш міражы.

Шляхі вяртання знікнуць для мяне,
А ты, як цень, пацягнешся за мной,
Дыханнем будзеш плавіць змерзлы снег,
Ізноў ён стане лёдам над вадой.

Ты скочыш у палонку, быццам птах,
Адно «кахаю» будзе на губах!
Ды рэха толькі вернецца ў адказ
Імгненна. Я — ні зараз, ні скрозь час...

Бо стаў наветрам, пылам і зямлёй,
Дажджом, і дрэвам, і травой.
Мяне не ўбачыць, не крунучь рукой,
Я — вечнасьць, зоркі, цішыня, спакой,
Я — тут і не, як рэха над ракой.

Пераклад з рускай
Яны БУДОВІЧ

Імклівая, раішччая, жывая,
Ты мая рана светла-нажавая...
Я ў інтэрнэце ўбачыў твой партрэт —
Было даўно. Пасля прапаў твой след.
Шукаю што — я да канца не знаю,
Да краю надыходжу, адступаю.
Ды ведаю: ты ўцеха зім і лет,
І толькі рот як рыба адкрываю —
Мне без цябе нямілы гэты свет,
І дыхаць як — не ведаю, не знаю,
Адно наветра стылае глытаю.
А ты мне не адкрыла свой сакрэт.

Мы гуляем з табой у гульнію.
Не баімся ні бур, ні агню.
Пойдзеш ты?! Не закончацца дні...
Я пайду — ты не выйдзеш з гульнію!
Вось такая гульнія-негульнія
Кожны дзень ад ранна да ранна.
Хто яе нам з табой навязаў,
Нават правіл гульні не сказаў.
Так вось проста жывём неўпапад.
За разладам — чарговы разлад!

А позірк цяжкі і суровы
Пасля непрытульнай начы.
Адно толькі думкі і словы;
Праспаў — і крычы, не крычы.

Застыне адказ за паўметра,
І рэха засне без прычыны,
Як толькі ад ішолаху ветру
Уздрыгнуць галіны лясчын.

Бялюткі, прадзецца навокал
Зрадзела-празрысты туман.
Ружовымі білкамі вокнаў
Дамой палыхае падман!

Мне гэта хацелася ўбачыць!
Будзільнік круціў на завод.
І што? Ты цяпер мне прабачыш
Чырвона-кывавы усход?

Пераклад з рускай
Міколы ШАБОВІЧА

Валеры ТУРГАЙ

ШЧАСЛІВЫ МАТЫЛЁК

Лунаць, кружляць наўкол!
Жыццё маё — палёт!
Гаючаю расой мяне паў усход.
Каб гэты плёс спазнаць,
я прыляцеў здалёк.
Імчу вышэй, вышэй, дзе зорны карагод!
Які бясконцы плёс! Зялёны акіян!
І зёлка не злічыць, і красак —
дзіўны свет!
У гэтым свеце, бач, такі шчаслівы я,
Што хочацца спяваць —
і кветкам, і траве!

І крылам я шапчу:
«Патрэбны вам спачыны!»
Але нясуць яны, імклівыя, далей.
Усё люблю —
у тым жыцця галоўны чын.
Усё люблю з самім сабою на чале!

Ці будзе без мяне прывабны гэты плёс?
Ці будзе без мяне цудоўнаю зямля?
Жыву я, каб красой аздобіць нечы лёс.
І хараства маё — каб неба аздабляць.

Хай слота і дажджы,
я гэта ўсё сцярылю,
Бо бачыў я вясну ў свай кароткім сне!
Любіце родны плёс і родную раллю,
А па-над плёсам тым —
мяне, мяне, мяне!
З чувашскай.
Пераклад Таццяны СІВЕЦ

Максім ЗАМШАЎ

Дождж з прыродай мкне сварыцца,
Б'ецца вадзяным ілбом.
Сорак тысяч напрасімаў
Прамакаюць пад дажджом.
Небыт — з нечым паўтарыцца.
Разам, з галавы да пят,
Мокне той, каму за трыццаць,
З тым, каму за пяцьдзесят.
Мокнуць астры і півоні,
Мокнуць пчолы і пылок,
Папрасімы б'юць наклонь,
У царкоўны б'юць парог.
Не пацеў ё дождж задужа
Ператомлены сатыр.
Дождж — спантанная задума,
Варты неба і вады.
Каб жыццё чысьціць скрасці,
Скуру не ўзразай уздоўж.
Сыдзе смерць — надыдзе дождж.
Сыдзе смерць — надыдзе верхнік,
Што з сабой цябе панёс.
Сыдзе смерць — надыдзе вечнасьць
Надта чыстая для слёз.

Пераклад з рускай
Данііла ЛЫСЕНКІ

Максат БЯШЫМАЎ:

«Пасля Уладзіміра Караткевіча пісаць іначай нельга!»

Максат Бяшымава, празаіка і перакладчыка з Туркменістана, добра ведаюць беларускія літаратары. На старонках туркменскага літаратурна-мастацкага часопіса «Дунья эдэбіяты» («Сусветная літаратура») з яго падтрымкай у апошнія гады з'явіўся шэраг твораў беларускіх аўтараў у перакладзе на туркменскую мову. Некаторыя з апавяданняў і самога Максата надрукаваны ў перакладзе на беларускую — у часопісе «Маладосць», альманаху «Далягляд». У Ашхабадзе туркменскія літаратары ў розныя гады сустракаўся з беларусамі Алесем Бадаком, Юліяй Алейчанкай і іншымі пісьменнікамі ды выдаўцамі. Цяпер для выдавецтва «Мастацкая літаратура» Максат Бяшымаў складае анталогію сучаснага туркменскага апавядання. Пісьменнік, зразумела, шмат чытае з беларускай прозы і паэзіі. І наша сённяшняя размова з туркменскім літаратарам — пра беларускага класіка Уладзіміра Караткевіча.

— Шаноўны Максат, ведаю, што адзін з першых твораў Уладзіміра Сямёнавіча Караткевіча, з якім вы пазнаёміліся, — «Сівая легенда». Падыліцеся, калі ласка, уражаннямі наконі прычытаннага.

— Так, адзін з першых, але не самы першы. Знаёмства з творчасцю Уладзіміра Караткевіча я пачаў з апавяданняў. Добра запомнілася паэтычнае апавяданне «Блакит і золата дня». На мой погляд, гэта сапраўдны верш у прозе. Але яшчэ большае ўражанне на мяне зрабілі «Кніганомы». Магчыма, прычынай таму — узятая ў апавяданні тэма. Яна аказалася блізкай: сіла ідэі, страх перад ідэямі, сама тэма забароны.

«Сівая легенда», як мне падаецца, павінна займаць у беларускай літаратуры такое ж месца, якое ў рускай належыць апавесцям Мікалая Васільевіча Гогаля «Тарас Бульба» і Аляксандра Сяргеевіча Пушкіна «Дуброўскі». Палкая патрыятычная гісторыя, якую распавёў аўтар у «Сівой легендзе» ад асобы чужаземца, чыя пагарда да складу характару беларусаў робіць зваротны эффект, не можа не хваляваць. Пры чытанні не пакідае адчуванне, што Караткевіч сапраўды вырашыў дадаць, дапісаць народную творчасць, стварыць свайго роду маленькі эпос.

Яшчэ болей я захоплены апавесцю «Ладдзя распачы». Гэта філасофская прыпавесць, мяркую, належыць менавіта да тых твораў, якія маглі падарыць свету толькі Беларусь. Так, Беларусь, а не якая-небудзь іншая краіна. Дзіўнае, лёгкае і нязмушанае стаўленне да смерці.

Жартаўлівая мудрасць. Такое звычайна ўласціва фальклору. Пры чытанні мне прыйшоў на памяць фільм выдатнага шведскага рэжысёра Інгмара Бергмана «Сёмая пячатка». У ім галоўны герой таксама вырашае згуляць са смерцю ў шахматы. Але на гэтым падабенства і заканчваецца. Смерць — дужа складаная тэма, якая не пакідае месца усмешцы. Таму ў вялікага шведа ў выніку атрымалася цяжкая, складаная філасофская драма. А вось Уладзімір Караткевіч ўдалося, так, удалося з амаль бестурботнай усмешкай, завяршыць гульні. Мне ўяўляецца, што сама гэтая апавесць і ёсць партыя ў шахматы, у якую Караткевіч згуляў са смерцю. І гэтую партыю пісьменнік адолеў, перамог, нягледзячы на тое, што яго зямное жыццё абарвалася. Мяркую, нават адной гэтай апавесці аўтару хапіла б, каб заняць у літаратуры Беларусі і свету тое годнае, вартае месца, якое ён займае.

Знаёмы я і з апавесцю «Дзікае паляванне караля Стаха», раманам «Хрыстос прыязміліўся ў Гародні». Апошні твор, як і «Ладдзя распачы», лічу найвышэйшым дасягненнем у творчасці Караткевіча. «Каласы пад сярпом тваім» яшчэ не чытаў, але планую. Адчуваю, што гэта будзе нялёгкае чытанне, што раман прынясе нямала адкрыццяў. І, магчыма, мы яшчэ вернемся да размовы пра Караткевіча. І тады я скажу нешта новае. А галоўнае — веру, што стану шмат багацейшым, вышэйшым як чытач. А мо нават і як пісьменнік...

— Якім вы ўяўляеце сапраўднае месца Уладзіміра Караткевіча ў беларускай літаратуры?

— У літаратуры кожнай краіны бываюць паваротныя моманты. Моманты, пасля якіх літаратура ўжо не можа заставацца ранейшай. Адбываецца значны скачок. Становіцца

больш-менш зразумелым, куды, па якіх сцяжынках павінны ісці літаратура і мастацтва. Куды, у які бок будзе развівацца думка, мысленне. Лічу, што творчасць Караткевіча выконвае падобную функцыю, яна як мінімум здольная яе выконваць. Так, выканаць ролю рулявога ў бязмежных чалавечых, грамадскіх пошуках.

— На ваш суб'ектыўны погляд, ці можна па творчасці Караткевіча меркаваць пра Беларусь, беларусаў?

— Галівудскія кінематаграфісты пры стварэнні спецэфектаў, працуючы над камп'ютарным персанажам, часта карыстаюцца датчыкамі дотыку, якія паказваюць рух, карыстаюцца дзеля таго, каб дзеянне прыдуманнага аватара выглядала праўдзівым. Па-мойму, падобным чынам — па персанажах, па героях і герарыях Караткевіча — можна ўзнавіць сапраўднага сярэднястатыстычнага прадстаўніка беларускай нацыі, яго светапогляд і звычкі, стаўленне да жыцця.

— З якімі пісьменнікамі Туркменістана вы параўналі б Уладзіміра Караткевіча?

— Не ўпэўнены, ці можна добрага аўтара ўвогуле з кім-небудзь параўноўваць. Бо менавіта тым ён і добры, што непаўторны.

Па багаты мовы, па прыгажосці стылю згадаў бы з туркменскіх аўтараў Сапаргельды Аннасахедава. Што да любові да свайго народа, імкнення стварыць нешта новае па ўзоры і падабенстве старога, народнага — гэтым аспектам Уладзімір Караткевіч блізка да Акмурада Шырава, апавесці «Лініны хлопчык», апавядання «Каваран». Але, ізноў жа, розніца велізарная. Нават у менталітэце.

— Як лічыце, ці правільным было б ажыццявіць маштабнае прадстаўленне Караткевіча праз пераклады на туркменскую мову?

— Лічу гэта не толькі правільным, але і надзвычайным, і нават непазбежным. Добрая літаратура

заўсёды варта вялікага кола чытачоў. І кожная народнасць, і кожны асобна ўзяты чытач знойдзе ў добраі кнізе тое, што для яго з'яўляецца найболей дарагім, найболей каштоўным. Не сумняваюся, што сапраўдныя аматары вялікай літаратуры і ў нашай краіне шчыра палюбяць творы Караткевіча. І памагатым, вядома ж, у гэтым руху пісьменніка да чытача, у асэнсаванні чытачом творчасці Уладзіміра Караткевіча выступіць не толькі наш часопіс «Дунья эдэбіяты», але і іншыя туркменскія літаратурна-мастацкія перыядычныя выданні.

— Вы самі гатовы ўзяцца за пераклад прозы Уладзіміра Караткевіча на родную мову?

— На вялікі жаль, рэдка займаюся мастацкім перакладам. Па-першае, гэта звязана з маймі рэдактарскай працай. Пераклады болей рэдагую, чым раблю сам. Па-другое, у мяне шмат неажыццёўленых аўтарскіх планаў, для рэалізацыі якіх патрэбна процыма часу. Таму, калі пытаюць, чаму мала перакладаю, заўсёды выходжу са становішча жартам: «Баюся, што мяне назавуць перакладчыкам». На самай справе, заўсёды перакладаю толькі тыя творы, якія жадаў бы напісаць сам. Ва Уладзіміра Караткевіча такім творам лічу «Кніганомы». Таму пераклад гэтага апавядання — пытанне часу, калі толькі ніхто не адважыцца гэта зрабіць раней за мяне.

— Наколькі блізка туркменскаму чытачу гістарычная тэма?

— Нашы чытачы проста захоплены гістарычнай літаратурай. Калі ўзяць туркменскую прозу ХХ стагоддзя, то не менш як палова, мусяць, напісана на гістарычным матэрыяле. Нурмурат Сарыханаў, Берды Кербабаяў,

А «Сівая легенда», як мне падаецца, павінна займаць у беларускай літаратуры такое ж месца, якое ў рускай належыць апавесцям Мікалая Васільевіча Гогаля «Тарас Бульба» і Аляксандра Сяргеевіча Пушкіна «Дуброўскі». Палкая патрыятычная гісторыя, якую распавёў аўтар у «Сівой легендзе» ад асобы чужаземца, чыя пагарда да складу характару беларусаў робіць зваротны эффект, не можа не хваляваць.

Бекі Сейтакаў, Хыдыр Дзер'яеў, Ата Каушутаў, Чары Ашыраў, Клыч Куліеў, Курбандурды Курбансахагаў, Вялянцін Рыбін, Язмурад Мамедзевіў, той самы Сапаргельды Аннасахедаў... Галоўныя творы гэтых аўтараў у той ці іншай ступені заснаваны на гістарычных падзеях. У сучаснай туркменскай літаратуры манументальныя гістарычныя палотнішчы стварылі Атаджан Таган, Агагельды Аланазараў і Джума Худайкуліеў.

— Каго з гістарычных празаікаў вы параілі б адкрыць беларусам, каб болей поўна прадставіць Туркменістан, туркменаў?

— У Нурмурат Сарыханава ёсць выдатныя творы — апавяданне «Кніга» і апавесць «Шукур-бахшы». Не ўпэўнены, але, магчыма, гэтыя творы ўжо і перакладзены на беларускую мову. «Кніга», напрыклад, уваходзіла ў многія анталогіі найлепшых савецкіх апавяданняў, у тым ліку прысутнічае ў вядомым двухтомніку «Савецкае апавяданне», выдадзеным у серыі «Бібліятэка сусветнай літаратуры». Памятаецца, быў такі 200-томны праект?..

Шмат і вельмі прыгожа пра гісторыю Туркменістана пісаў Морыс Сімашка. Амаль усё чытачы ў нас аднадушна любяць наведу «У пясках» Камека Куліева. Дзеянне адбываецца ў дарэвалюцыйныя, дакастрычніцкія гады. У Набаткулі Рэджэпава ёсць вельмі цікавая апавесць пад назвай «Калі свет стаў бязлівым». Атаджан Таган вядомы як аўтар рамана «Чужынец», у якім жыццё туркменаў у сярэдзіне XIX стагоддзя паказана праз прызму гісторыі палоннага французца. Дарэчы, у гэтым можна ўгледзець нават некаторую паралель паміж «Сівой легендай» Уладзіміра Караткевіча, раманам Атаджана Тагана і згаданай наваляй Камека Куліева (размова там ідзе пра рускага палоннага, маладога хлопца, які быў схоплены туркменскімі туземцамі). Погляд чужаземца дазваляе болей рэльефна і дэталёва апісаць вобраз жыцця мясцовага насельніцтва, бо ўсё, што падаецца будзённым для карэннага жыхара, для чужака — экзотыка найвышэйшай пробы.

Гутарыў Кастусь ЛАДУЦЬКА, Ашхабад — Мінск

ІНІЦЫЯТЫВЫ

Год уйгурскай літаратуры ў Беларусі

Сёння мастацкаму слову даводзіцца няпроста. Літаратурныя памкненні нашых сучаснікаў не такія гучныя, як інфармацыйныя паведамленні, міжнародныя навіны ў сацыяльных сетках, тэлеграм-каналах... Яно і зразумела. Жорсткі свет, сацыяльныя змены, палітычныя зрухі, разлом і разбурэнні ў жыцці, свядомасці — гэтыя і іншыя прычыны развіцця (ці гібелі?) грамадскага, чалавечага жыцця выводзяць на першыя пазіцыі іншы парадак дня. Добра гэта ці дрэнна — пакажуць наступныя дзесяцігоддзі.

Заўважыць хацелася б наступнае. Дарэмна чалавецтва ў большасці сваёй ігнаруе важкасць мастацкага свету, вартасць мастацкага слова, літаратуры. Дарэмна чалавецтва, выносячы розныя вердыкты, даючы часам самыя неверагодныя ацэнкі тым ці іншым народам і нацыям, забываецца зазірнуць у шматоблічныя нацыянальныя культуры і літаратуры.

А зазірнуўшы, разгледзеўшы клопаты тых ці іншых народаў, усвядоміўшы, здавалася б, толькі ўнутраныя праблемы (так, здавалася б, выключна ўнутраныя, асабістыя), пачуўшы розныя галасы, мо тады спакою і гуманнага развіцця, цішыні і міру дадалі б мы ёсць разам на нашай трывожнай планеце Зямля!

Мне здаецца, што міралюбства, жаданне сябраваць і жыць у міры патрабуюць паважлівага стаўлення адзін да аднаго, адной краіны да іншых, аднаго народа да іншых народаў... І нацыянальныя культуры і літаратуры адыгрываюць тут даляка не самую апошнюю ролю.

Беларускія літаратуры за апошнія дзесяцігоддзі наймаверна шмат зрабілі для падтрымкі розных нацыянальных літаратур. Адбывалася гэта найперш дзякуючы пісьменнікам, якія плёна працавалі ў галіне мастацкага перакладу. Даляка не выпадковымі з'явамі ў айчынным кітаваданні сталі альманахі «Братэрства», «Далаягляд», «Ветразь», на старонках якіх друкаваліся пераклады твораў пісьменнікаў іншых краін.

Невыпадковым сталася і тое, што беларускія перакладчыкі заўважылі, далі дастойную адзнаку паэзіі і прозы так званых малых народаў Расіі. У Мінску па-беларуску выйшлі кнігі татаршаў Закі Нуры, Мусы Джаліля, аварца Расула Гамзатава, калмыкаў Давіда Кугульцінава, Міхаіла Хонінава... Не так даўно пачылі свет зборнікі вершаў народных паэтаў Татарстана Роберта Мінуліна, Рэната Харыса, чачэнца Адама Ахматукаева, калмыка Эрдні Эльдышава, кніга выбранай паэзіі народаў Расіі «Карэнні сілу берагуць» (у пераўвасабленнях Віктара Шніпа)...

Ёсць жа яшчэ нацыянальныя літаратуры ў постсавецкіх краінах, літаратуры, скажам так, «нетэтульных» народаў. Напрыклад, ва Узбекістане — каракалпакская, у Казахстане — карэйская, курдская, нямецкая, уйгурская... Каб спасцігнуць, адкрыць гэтыя (няхай сабе і не самыя кідкі, не самыя гучныя мастацкія з'явы), трэба зазірнуць у іх сутнасць. Дзеля гэтага патрэбны і мастацкія пераклады, і творчыя вечарыны, адзнака тых ці іншых адметных дат у календары нацыянальных літаратур, інфармацыя пра новыя найболей значныя творы, публікацыі гутарак з нацыянальнымі пісьменнікамі, правядзенне прэзентацый кніг, дзён літаратуры і г. д.

Так, часам вельмі і вельмі няпроста пачынаць, развіваць стасункі з нацыянальнымі, далёкімі, на першы погляд, літаратурамі. Патрэбны і кансультацыі, і дасведчаны выбар, каб заўважыць годнае, каб данесці на адпаведным узроўні найлепшае да чытача, каб былі асэнсаваны тры ці іншы лёсавызначальныя мастацкія літаратурныя з'явы.

Як добрая дэкларацыя, як падстава для развіцця беларуска-уйгурскіх літаратурных сувязяў, — абвясчэнне

Год уйгурскай літаратуры ў Беларусі. Па-першае, ужо закладзены пэўныя падставы для рэалізацыі такой ініцыятывы. У беларускім літаратурна-мастацкім перыядычным друку з'явіліся гутаркі з уйгурскім літаратурнаўцам Алімжанам Хамраевым, дзіцячым пісьменнікам Авутам Масімавым. Дарэчы, доктар філалагічных навук Алімжан Хамраеў — яшчэ і аўтар грунтоўнага артыкула ў часопісе «Нёман». Па-другое, у зборніку «Францыск Скарына на мовах народаў свету» (пачынаючы з 2014 г., ён чатыры разы выходзіў у Беларусі) надрукаваны пераклад урывка з прадымовы першадрукара да кнігі «Юдзіф» на уйгурскую мову. Перакладчыца — Гульнара Аутава. Пераклад друкаваўся ва ўсіх выданнях зборніка — у 2014, 2015, 2018 і 2019 гадах. Інфармацыя пра перастаўленні паэзіі Янкі Купалы на уйгурскую мову змешчана і ў трохтомнай энцыклапедыі «Янка Купала», якая параўнальна нядаўна пачыла свет у выдавецтва «Беларуская Энцыклапедыя імя Пётруся Броўкі». Трэба ісці шматкроць далей, трэба адкрываць багаты ўйгурскі мастацкі і літаратурны свет.

У Казахстане сёння пражывае болей як 240 тысяч уйгураў. Працуюць агульнаадукацыйныя школы з уйгурскай мовай навучання. Выдаюцца газеты і часопісы на гэтай мове. Так, большасць уйгураў пражывае ў Кітаі — звыш 11 мільёнаў. У Сінцзянь-Уйгурскім аўтаномным раёне, на захадзе Кітая. Між іншым, уйгуры ўсюго свету імкнуча падтрымліваюць паміж сабою трывалыя сувязі. Жывуць яны і ў Кыргызстане (болей чым 50 тысяч чалавек), Узбекістане (20 тысяч), Расіі (4 тысячы), Туркменістане (1,2 тысячы чалавек).

Уйгурская літаратура існуе з далёкай старажытнасці. Уйгурскі фальклор вядомы з даўніх стагоддзяў. У XI стагоддзі была створана дыдактычная паэма «Веды, якія прыносяць шчасце». Аўтар — Юсуф Баласагуні. І цяпер уйгуры чытаюць «Слоўнік цюркскіх

творчасць Івана Шамякіна, Івана Мележа можна разглядаць у параўнанні з прозай Жамаладзіна Басакава (1918—1987), аўтара раманаў «Водападзел» (1964) і «Настаўнік» (1975). Між іншым, Жамаладзін Басакаў — перакладчык прозы Івана Шамякіна на уйгурскую мову.

У газете «Уйгур авазі», якая выходзіць у Казахстане, друкуюцца нарысы, наведы казахскай уйгурскай пісьменніцы Дурныя Машуравай (нарадзілася ў 1943 годзе), якія, несумненна, вартыя перакладу на беларускую мову. Нашымі перакладчыкамі дзіцячай літаратуры зроблены першыя спробы пераўвасаблення на беларускую апавяданні уйгурскага дзіцячага пісьменніка Авута Масімава. У найбліжэйшы час яго творы надрукуюць часопісы «Бязрозка», «Вясёлка», газета «Зорька», іншыя выданні. Мо з часам выйдзе і асобная беларуская кніга Авута Масімава. Будзем на гэта спадзявацца.

Такая практыка адраснага насычэння ішанацыянальнага мастацкага свету ў розных фарматах толькі на карысць і беларускай літаратуры, і беларускай культуры. Калі на нечым будучы зроблены асаблівыя акцэнт, з'явіцца і новыя ідэі, выбудоўцца новыя персанальныя, міжасабовыя зносіны пісьменнікаў, перакладчыкаў, літаратурнаўцаў. А значыць, беларускі і уйгурскі стануць бліжэйшымі, прасцей зносіны паміж народамі і культурамаі будзе багацейшай.

Паспрабаваўшы сакцэнтаваць увагу на уйгурскай нацыянальнай літаратуры, беларускія айчыныя сілы — і ў рэдакцыях літаратурна-мастацкіх перыядычных выданняў, і ў кніжных выдавецтвах, і ў пісьменніцкай грамадзе — выйдучы на правядзенне такіх гадоў у дачыненні і да іншых нацыянальных літаратур. Напрыклад, добра было б правесці Год казахскай літаратуры ў Беларусі, Год туркменскай літаратуры ў Беларусі, Год узбекскай

Турды ХАСАНАЎ (ГУЛІСТАН) СПАДЧЫНА

Ведаю, што пражыву я і памру,
Хай і не па ўласнай
Згодзе ці ахвоце,
Як запалка ў непагадзь,
Успыхну і зару,
Шэранню растуна
Ранкам на дахоўцы.
А ў небе аблокі
Спакайнейшыя ад дум
Над вяршынямі сівымі таюць,
таюць...

Гусі, адлятаючы, пакідаюць шум,
Людзі, паміраючы, імя пакідаюць.

Нурбанум МЯШРАП ЗІБЯЙДА

Багатая межы мае на Зямлі,
У іх залатая цякуць ручаі,
Алмазы, рубіны і нафты рака —
Айчына Уйгураў! Дык слаўся ў вяхах!
І што ў вінгарадніках радуе слых?
Спявае Дутар, як жывы, пра жывых.
Багаціям зямлі не зайздросціць
не мог

І госцем нязвана ўрываецца Цмок,
Пазбавіў народ мой свабоды і сіл,
Ад гора і слёз пацямнеў небасці,
І месяц счарнеў ад пакутаў людзей,
Ужо не ўратае і ён, чарадзеі.
Ды верылі мы, што адолеем жах,
І гінулі з марай героі ў грудзях,
Што ўспыхнула іскрай
над вогнішчам страт —
Прыйшла Зібяйда,

шматпакутным сястра.
З народу яна, ды збяднеў ад нягод
Пад Цмокам жыве

паднявольны народ.
Тады супраць Цмока паўстала яна.
І дзе ручаі — стала рэчка адна.
Тут Цмок, адчуваючы хуткі замон
Злавіў Зібяйду нескараную ён.
Ды птушцы ў няволі

не дадзена жыць.
Наладжаны струны,
каб песню збудзіць.
Народ не забудзе цябе, Зібяйда!
Загінула ты, каб згібала бяда.
Нязрушны гранітам жыве заповет:
«У нашу свабоду, народзе мой, вер!
Не плач у гароце ад бедаў і страт.
Няхай толькі брата

трымаецца брат,
Як станецца іскра той веры агнём,
Тады і свабода ў наш вернецца дом!»

ДЭРВІШ

Жыццё мае тэрмін і мае закон,
Дзе ісічны шляхам становіцца ён.
І цяжкі той шлях, бо на краі грахоў.
Эгей, надарожнік, у песні твай сгоў!
Ты песні працуйай душу адчыні
Мы ісічны словам запалім агні,
Каб полым свабоды разнесціся мог,
Бо нішчыць народ наш

пражэрлівы Цмок.
Брат выйшаў на брата —
іх Цмок нацкаваў.
Каб роднага брата свой брат

катаваў.
Ды сіла народа ў адзінстве, таму
Мы Цмока не ўпусцім ў дом,
ні ў гурму!

Народа душу немагчыма скарыць,
У ёй наша родная мова гучыць!
Хай чуюцца мова народа кругом
Бо сіла адзінства — у мове яго.
Спалохаўся Цмок, мой народзе, цябе,
Зляцеў, як з галінкі якой верабей.
Так, мова — наш посах,
нам дэрвіш казаў,
Там ісічны слова, крывіцы зляза.

Пераклад з рускай
Людмілы ХЕЙДАРАВАЙ

Уйгурская мяшчэ.

пропаведзяў» Махмуда Кашгары (а гэта ж XI стагоддзе!). 1825-ы — год нараджэння Білала Назіма (памёр у 1899-м). Значыць, 2020-ы — год 195-годдзя ўйгурскага класіка Білала Назіма, аўтара гістарычнай паэмы «Рух у кітайскай дзяржаве».

У Год уйгурскай літаратуры ў Беларусі трэба было б згадаць і Зію Самадзі (1914—2000), пачынальніка сучаснай уйгурскай прозы, аўтара гістарычнага рамана «Таямніцы гадоў», п'ес «Крах тыраніі», «У кітайскіх зінданах» і іншых твораў. Дарэчы, яго творчасць можна параўнаць з творчасцю народнага пісьменніка Беларусі Івана Шамякіна. Вось і падказка для беларускіх літаратурнаўцаў. Чаму б не падрыхтаваць параўнальны літаратурнаўчы артыкул, які ў адной прасторы ахопіць раманы Івана Шамякіна і Зіі Самадзі? Дарэчы,

літаратуры, Год каракалпакскай літаратуры, Год таджыкскай літаратуры... Цэнтральнаазіяцкі, сярэднеазіяцкі свет... Сёння ў Беларусі шмат зносінаў з іх краінамі. Спрыяюць гэтаму дыпламатычныя стасункі незалежнай, суверэннай Беларусі, спрыяе дыверсіфікацыя зносінаў айчынай эканомікі. Ды ёсць ужо і некаторыя традыцыі. Яны ідуць з савецкага перыяду, савецкага досведу ўзамаадносін розных народаў.

Пройдзе час, і гэтыя крокі, якія знаёміць народы, культуры, літаратуры, стануць гісторыяй. Гісторыяй творчай дружбы. І — адзнакай за ўвагу, за падтрымку адзін аднаго. А значыць, і моцным падмуркам дружбы, сапраўднага сяброўства, народнай дыпламатыі.

Што ж, пачынаем Год уйгурскай літаратуры ў Беларусі?

Сяргей ШЫЧКО

Паэзія Украіны шматгранная і неабсяжная. Гэта акіяны пачуццяў, годны і незалежны, лёгкі і прыўкрасны, прасякнуты яскравымі фарбамі метафар і роздумаў, інтымнай лірыкі і філасофскага асэнсавання рэчаіснасці. Прапануем чытачам «ЛІМа» пераканацца ў гэтым на прыкладзе вершаў аўтараў з адмыслова падрыхтаванай беларускімі перакладчыкамі анталогіі сучаснай паэзіі Заходняй Украіны «На мове душы і сэрца» (укладанне Міколы Адама).

Мікола АНТОШЧАК

МІР

Усім кажу
ды не пагана мне
гэта вы мяне
не ведаеце
проста
а потым іду
на вуліцу
шукаць
вожыкаў бедных
якім ніхто не выбірае
кляшчюў

мама навучыла плесці кошычкі
з сухой травы
і наспявалі мне малому
песні поля і песні ягад
у дваццацігоддзе
паміж дзюма сусветнымі

я пакладу да кошыка
ўсіх вожыкаў уратаваных
і буду мурчаць
стану дэдам без кульбы

стану кубкам без ручкі
а вы бярыце ў рукі
круціце
лавіце сонца ў мяне

і хай мір будзе ў вашым
сэрцы

ТАЯ, КАГО Я ВУЧУ ЎКРАЇНСКАЙ

ёсць дзяўчына
якая прыходзіць
у мой дом
калі захоха

яна кажа што не мае свайго
яна кажа
што я вучу яе ўкраінскай
яна кажа такія рэчы
ад якіх проста ўсміхаешся
і загадаеш
як было добра
калісьці
нічога
не баяцца
а потым
прысылае здымак
з мачэтэ і кветкама

як у яе гэта атрымліваецца
я так не ўмею

у мяне кажаны сядзяць
у галаве
за вачнымі яблыкамі

учора
я снішаўся дамоў каб адчыніць
ёй дзверы
але не паспеў
таму яе ўпусціў
не я

і кажаны пачалі вяляцца
а адзін
вяліўся
мёртвым
Пераклад з украінскай Паўла АСТРАВУХА.

Раман БОЙЧУК

ДЫХАЮ...

Дыхаю...
Жыву табой
і дыхаю...
Іду хадюю ціхаю
Са ічасцем
у вачах...
Слухаю...
Тваё дыханне
слухаю
Як музыку жыцця.

Сцеенамі
Спаўзаюць сны ды цені,
Спадоханья золкам
Хаваюцца наўзбоч...
З вераю
У новы дзень прымроены
Цалуеш неба веямі,
Нібы праводзіш ноч...

Сніўся я...
— Ты мне таксама снілася, —
Адказваю паўзіпнат я
І позірк твой лаўлю.
У ім — душа твая анёльская,
Усмішкаю здзіўлення,
Што я табою дыхаю,
Што я цябе люблю...

ТАНЦУЙ НАД МАІМ БЯЗДОННЕМ

Танцуй над маім бяздоннем,
Слядамі яго напоўні
І рухамі румбы... У поўні
Месяца нядоўга... Вер мне...

Схаваўшыся за абдоймамі,
Нырай у маё бяздонне.
Бо вельмі мне ў ім самотна,
Халоднымі пахне войнамі.

Душу абагрэй пшчотай,
Прылашчы каханню вуснамі.
Як халадна, золка, пуста мне!
Паўсюль — ледавік самоты...

Танцуй над маім бяздоннем,
Нырай у маё бязмежжа...
Даверся і заўсёды вер мне,
Бо наша «заўжды» — «сягоння».

Пераклад з украінскай Яны БУДОВІЧ.

ЛЮБЛЮ...

Люблю твае рукі —
Пшчоту на кончыках пальцаў.
Яны так умела ўва мне дэтануюць любоў.
Цяпло іх я адчуваю з розных дыстанцый,
І кожны іх дотык, нібы асалоды агонь.

Люблю твае вочы —
Магчымасць у іх патануць.

У бездані іх я быццам бы рыба ў вадзе.
У позірку родным не страшна
ціхутка заснуць...
Так любы ўсе ночы і дні ў вачах тваіх мне.

Люблю твае вусны
За ўсмішку, за жарнасць, за шэпт,
За мёд пацалункаў —
гаючы каханню нектар.
У іх магнетызме —
няўлоўны таямны сакрэт,
Які акрыляе і ўзносіць мяне вышэй хмар.

Люблю цябе ўсю,
Бо не маю за што не люблюць,
Бо пачуццё гэтае вышэй за астатнія ўсе.
Яно дае сілы жыццё разумець, далей жыць.
Жыву да цябе я люблюю на яве і ў сне.

Пераклад з украінскай
Міколы АДАМА.

Аля ГУШЕВА

А яны мне
кажуць, што
вечнасці ўжо няма,
Бо распусціш
сэрца на швах —
і тады не баліць.
А я буду чакаць,
калі стопчацца
ўся трава,
Калі з мора
пачнеш ты кагор як гарбату піць.

А яны мне кажуць,
што старасць жыве як злосць,
Што ты раніш птушак смяротна
і напавал.

Мне не важна,
чыім ты братам і мужам ёсць.
Ты, вядома, —
сніца, што з нерваў вяжа раман.

Ну а я табе, чуеш?
У адказ толькі вецер раве.
Узяццела бы пташкай,
пачуўшы голас жывы.
Не жанчына, не жонка —
я толькі кветкі твае.
Белы дым твайг чорнай сляпой галавы...

Горад на сонцы варыцца, нібы сочыва,
Бог жа драўлянаю лыжкай яго размешвае.
Нам падаецца: цягнік з каліяны збочвае,
Каб нас забраць ва улонне
са свету знешняяга.

Там, дзе пясок
у кішнях-бляшанках цукрыцца
І разбіваецца сальсаю сярод вуліцы;
Мора размахвае сіне-зялёнаю хусткаю,
На далягладзе струменіць,
дрыжыць-хвалюецца.

Так, бы жанчына
(бо чорны крышталёў у горле,
Мёд на каленях смуглявых
сцякае літрамі),
Мора сарвала апошняе з цела голага,
Пад навалніцай халоднай
уранку выпрала.

Пераклад з украінскай
Юліі АЛЕЙЧАНКІ.

Маквала Ганашвілі нарадзілася ў Кахеты. Аўтар 20 паэтычных зборнікаў і п'ес для дзяцей. Вершы перакладзены на многія мовы свету. Працавала рэдактарам на грузінскім тэлебачанні, рэдактарам англамоўнай дзіцячай газеты «Хелло, бэбі!», была віцэ-прэм'ерам Акадэміі імя Сулхана-Саба Арбеліяні. З 2004 года — старшыня Саюза пісьменнікаў Грузіі.

Маквала ГАНАШВІЛІ

У КАВЯРНІ

Тут, у кавярні, — спакой.
Люты барэй — за сцяной.
Шчасця чакала... Яно
Не зазірнула ў акно.
Гушча ад кавы чарнай,
Чым нават зэрнкі мае.
Што мы рабілі раней?
Што ж нам цяпер не стае?
Плача ў кутку наркамана,
Плач і ў маёй салаве...
Пэўна ж, агульны дурман
Тут па наветры плыве.
Кавы на стол нацякло.
Часу пакутлівы тлен...
Стукае дожджык у шкло.
Плача ўлюбены Дасэн.

ЗАПОЗНЕНАЯ СУСТРЭЧА

Гэта ты, Рамэа? Пастарэў...
Ды й мае чатырнаццаць мінулі...
Як ты жыў? Каго ў жыцці сустрэў?
Нас валхвы, як бачыш, падманулі!
Я жыла на волі навалніні,
Ці, хутчэй, жыццё само жылося...
Ты ж п'янеў ад чараў чараўніцы...
Толькі ўсё ў мінулым засталася!
Век зямны збягае ад нуды,
Час ідзе, ён нас чакаць не стане...
Я раўную. Так бягуць гады.
Позна мы прызначылі спатканне.

АДЗІНОКАЯ

Валасы жанчыны гэтай маюць пах
Горада, пепену, дыму.
Срэбныя ніткі самоты
ў яе валасах...
Жыццё пралятае міма.
Жанчына курыць і выдыхае
З дымам часцінкі сваёй душы.
Дзень дагарае, камін дагарае,
Патрэскаючы вугольчыкамі
ў цішы.
Змова лічбаў, дзе цот і лішка,
Ды цотных лічбаў так не стае!
Б'е поўнач. Так крыўдана
быць трэцім лішняй...
Б'е поўнач. Жанчына не чуе яе.

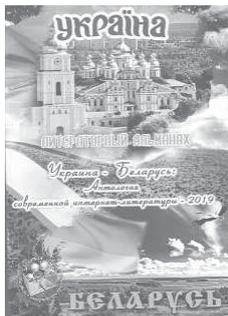
З грузінскай.

Пераклад Генадзя АУЛАСЕНКІ

стасункі

На трох мовах

Прэзентацыя літаратурнага альманаха «Украіна — Беларусь. Анталогія сучаснай інтэрнэт-літаратуры — 2019» адбылася ў сталічнай бібліятэцы № 1 імя Льва Талстога. Зборнік, у якім прадстаўлена творчасць амаль 80 паэтаў і празаікаў дзвюх краін, пабачыў свет у Кіеве. Дарэчы, творы ў выданні прадстаўлены на рускай, украінскай і беларускай мовах.

пісьменнікаў была адзначана ўзнагародамі творчага саюза Украіны.

У прэзентацыі, якую вяла мастацкі кіраўнік Мінскага гарадскога тэатра паэзіі Вольга Багушыньска, бралі ўдзел і аўтары альманаха Наталія Касцючэнка, Міхась Пазнякоў, Уладзімір Тулінаў, Лізавета Палеев, Вольга Любашына, Марыя Разумко, Наталія Радзькова, якія прачыталі свае творы. Выступілі таксама паэт-песеннік Фёдар Баравой, кампазітар і спявак Віктар Мяцельскі, спявачка Алена Кручкова з Украіны.

Учалі песні на трох славянскіх мовах на словы класікаў і прысутных на імпрэзе паэтаў. Нямала добрых слоў было адрасавана ўкраінскай пісьменніцы, аргументатару праекта і дырэктару выдавецтва «Пісьменнік у інтэрнэт-прасторы» Наталлі Варэнік, якая часты і жаданы гоस्ць у Беларусі.

Павел КУЗЬМІЧ

Для грузінскага чытача

УТбілісі пабачыла свет грунтоўная анталогія перакладаў паэзіі жанчын з розных нацыянальных літаратур свету. Сярод іншых прадстаўлены і айчыныны аўтары.

Памер выдання — 350 старонак. Беларуская паэзія прадстаўлена творами Яўгеніі Янішчыц, Юліі Алейчанкі, Марыі Кобец, Насты Манцэвіч. Дзякуючы гэтаму ў грузінскага чытача складзецца пэўнае ўражанне пра шляхі развіцця жаночай паэзіі ў Беларусі.

Перакладчыкам вершаў Яўгеніі Янішчыц, Юліі Алейчанкі, Марыі Кобец выступіла вядомая грузінская паэтэса Маквала Ганашвілі, Насты Манцэвіч — Аміран Свіманішвілі.

У апошнія гады пакрысе наладжваюцца беларуска-грузінскія літаратурныя сувязі, традыцыі якіх былі годна запачаткаваны яшчэ ў 1930-я гады: і праз пераклады грузінскай паэтычнай класікі на беларускую мову, і праз паездкі беларускіх пісьменнікаў у Грузію, плёнам якіх стала нарадженне твораў, прывесчаных гэтай старонцы. Нядаўна ў Мінску ў сэрві «Паэты планеты» пабачыла свет кніга Нікалаза Бараташвілі ў перакладзе Юркі Голуба. Летась грузінскі перакладчык Аляксандр Элердашвілі браў удзел у Дні беларускага пісьменства ў Слоніме. Цяпер ён збірае матэрыялы для анталогіі сучаснай беларускай паэзіі на грузінскай мове.

Сяргей ШЫЧКО

«У Радзімы вечны даннік, вечны катаржнік душы...»

Нельга забыць тых змрочных красавіцкіх дні. Зранку ў рэдакцыі «Маладосці», як пярун, лягнула жаліва вестка: памёр Віктар Стрыжак — таленавіты беларускі паэт і журналіст, пастаянны аўтар і сябра юнацкага часопіса. Памёр раптоўна, у сваю саракавую вясну. Па нейкай справе зайшоў у выдавецтва «Мастацкая літаратура», на калідоры злёг і сканаў у адначасе. І не зменшыць, не сцішыць боль непараўнай страты, хоць з таго злавеснага дня прайшло ўжо чвэрць веку. Няўрыслівы і неўтаймоўны па натуре, Віктар доўгі час працаваў карэспандэнтам у самым чарнобыльскім пекле — у знешне спрыяльнай і зялёнай Ветцы. Пра сваё хворе сэрца маўчаў, не прызнаваўся. Радзіцян дагнала паэта ўжо ў Мінску, дзе ён пра жыў крыху больш за год, і сёння зусім па-новаму ўспрымаюцца яго шчымыя і балючыя, поўныя тужлівага прадчування радкі:

*Гэй, браты мае ў бядзе,
Гэй, чарнобыль-сёстры,
На якой стаіць вадзе
Той зялёны востраў,*

*Дзе змагі б мы чыста жыць
З іншымі ў згодзе?
Пазіраю на крыжы:
Смерць за намі ходзіць...*

*Плача Ветка без віны
Маткай вінаватай...
А ў мані свае званы:
Мірны атам...*

У зялёнай Ветцы гэты «мірны атам», як і скрозь на Беларусь, адсвяткаваў свой злавесны Першамай. На зямлі, густа пасыпанай радыяактыўным пылам, Віктар Стрыжак усё ж знаходзіў сілы і мужнасць пісаць цудоўныя вершы і пра бацькоўскі край — «бусловы, шпачыны», і пра «валуны мяшчанства», урэшце, пра каханне і «вэлом балны». Ён і нарадзіўся ў 1955 годзе, 19 студзеня, у самай калядныя завеі і маразы, тут непадалёку — у вёсцы Заспа Рэчыцкага раёна. Скончыў Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт, працаваў настаўнікам, мастаком-афарміцелем, журналістам. За сваё кароткае жыццё паэт выдаў усяго дзве кнігі вершаў — «Даннік» і «Рэха журбы», якія, аднак, сталі адметнай з'явай у беларускай паэзіі. Лёс наогул ніколі да яго не быў літасцівы, а тут яшчэ Чарнобыль, розныя жыццёвыя нягоды, таму і крыўдна, што магучы і светлы лірычны талент не раскрыўся да канца. Чамусьці так найчасцей і здараецца, калі, на бяду сабе, ворацці прэмерай капляюць ад Бога.

Позняй восенню 1993 года Віктару Стрыжыку, перасяленцу з чарнобыльскай зоны, далі кватэру ў мікрааёне Малаўка, і, ледзь абрыўшыся на новым месцы, ён адразу прыбег у рэдакцыю часопіса «Маладосць» — шукаў сабе працу, ды і сяброў, знаёмых меў тут багата. Не дужа высокаапатная пасада — карэспандэнт аддзела навін — знайшлася ў газеце «Добры вечар», і з гэтай часу бачыліся мы пастаянна, таму што абедзве нашы рэдакцыі месціліся

на адным паверсе. Каля «маладосцеўскага» акна ў калідоры стаяла драўляная лаўка, Віктар укараціў яе нажоўкай, і суды на «агенчык» пачалі збірацца пісьменнікі, журналісты, аўтары часопіса, які ў лепшыя свае часы меў наклад амаль 20 тысяч асобнікаў. Дым ад цыгарэт вісеў настолькі густы, хоць ты сякеру чапляй, нават раз ці два падняла трывогу аўтаматычна пажарная сігналізацыя. Пасля трагедыі Віктаравага жыцця драўляная лаўка ўмомант апусцела, вяселья п'янага калі акна перапыніліся.

Ён цудоўна ведаў беларускую паэзію, з многімі паэтамі сябраваў, чытаў чужыя вершы па памяці, і, зразумела, размаўляў з такім дасведчаным чалавекам было прыемна і цікава. Аднойчы нам разам давялося стаць удзельнікамі сустраччэ з чытачамі «Маладосці» ў адным мінскім тэхнікуме, дык мы з Анатолем Казловым былі здзіўлены і ўражаны. Свае ўласныя вершы, асабліва «Ачакаў. Туман», наш сябра чытаў так здорава і натхнёна, што студэнты доўга не адпускалі яго з падмосткаў. Энергія душы і сэрца, унутраны ўздэм, страснасць дасягнулі найвышэйшага напалу, і акурат у той момант мне і падумалася: а ты, хлопец, валодаеш каштоўным боскім дарам — вызначальным для паэта тэмпераментам халерыка. Праўда, і верш пра ачакаўскія ліманы, мусіць, не варты быў, каб яго чыталі якім-небудзь прастуджаным дыяканаўскім голасам:

Ачакаў. Туман

*Галава мая — туман.
Ля Ачакава
Затуманены ліман
Пад прычалам
Чаўкае.*

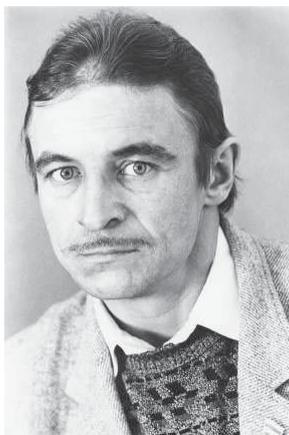
*І не ступіш лішні крок —
Бачнасць крохкая:
Заблудзіўся кацярок —
Недзе побач рохкае.*

*Малако над гарадком —
Санаторыем.
Хвалі белыя
Вякоў*

*П'е пясок
Гісторыі...*

*Там далей —
Эўкінскі Понт,
Сонца над галерамі...
Тут туман,
Ці пар,
Ці пот,
Ляры з кабалерамі...*

Халерычны тэмперамент, надзвычай чуйны да чужога болю, не дазволіў апусціць планку ўласнай паэзіі ніжэй за нейкую знаковую для сябе адмеціну, але ў жыцці паэт быў вельмі сціплы, таму на яго шляху заўсёды стаялі якія-небудзь нялёгка перашкоды. Дарэчы, пра тую драўляную лаўку каля «маладосцеўскага» акна ён не забываў і тады, калі зусім нямнога працаваў у часопісе «Зрок», які клопатам паэта ўсяго за нейка паўгода ператварыўся ў культурнае літаратурнае выданне. Шкада,

што «Зрок» прадлі з малатка камерсантам, дарэчы, нават не выплаціўшы аўтарам ганарару. Віктар па гарачых слядах выступіў у «Добрым вечары» з артыкулам «Калі прададуць апошняга беларуса?», ды, на жаль, нічога не дапамагло. Паэт надоўга застаўся без працы, пзунага занятку, знявераны ў людзях, у сабе, і, можа, калі б не прыкрыя абставіны, то і лёс яго склаўся б не так жорстка і трагічна.

Падобрым славянскім звычайам, сябры Віктара Стрыжыка, з цеплынёй згадваем гэтае светлае, непаўторнае імя і ў жыцці, і ў паэзіі. Дзе год за годам, а усё не верыцца, што яго няма побач з намі. Пустага на душы і ў сэрцы не падманвае: няма. Засталіся вершы — таленавітыя, шчырыя, чыстыя, як сляза. Сам жа паэт, апантаны роднай мовай, горды і непадкупны, кажучы яго словамі, далей і далей адзінока мільгаецца на самым краі непароднай журбы. Сваю новую і, на жаль, апошнюю прыжыццёвую кнігу паэзіі ён так і назваў — «Рэха журбы». Мабыць, прадчуваў кароткі век, бо адкуль жа гэтая балючая і трывожная назва? Ужо даўнавата прашумела наўсцяж чарнобыльская вясна, пракацілася над разлогамі Беларусі самотна-журботнае рэха. Над зялёнай Веткай і над Рэчыцай, над сівым Дняпром і над роднай гомельскай вёскай Заспа.

*У Радзімы вечны даннік,
Вечны катаржнік душы,
Улягаю за садам,
А за мной — крыжы...*

*А да містыкі не схільны,
Але кубліцца спалох
Па начах, калі магілы
Свой чытаюць некралог...*

Балючыя і горкія словы на развітанне з Віктарам Стрыжыкам надрукавалі «Літаратура і мастацтва», «Добры вечар», «Беларуская ніва». І навіке вечныя паехаў паэт на радзіму, у сваю Заспу. Там, на дзярпроўсім адноне, побач цяпер тры магілы — дзед, бацькі, іх не абдзеленага боскім дарам унука і сына. Скажыце: ці ж гэта былі выпадковыя радкі? Бядовы сын пабываў на магіле бацькі, і з душы паэта вырваўся шчымымі, поўны прадбачання верш:

*Цішыня.
Перамоўкае веча*

*Камянёў надмагільных і пліт.
Пад партрэтам
Згасае, як свечка,
Лістапада бязоавы ліст.*

*І стаю я
Прыгроблена-ціхі,
Бы гняць мяне тая ж пліта...*

Рэха журбы, не сціханучы, коціцца далёка і гучна, нагадваючы кожны раз, што жывая душа рана памерлага творцы спантанна б'ецца і трапечацца ў яго вершах, ашчадна пакінутых нам. Ён наогул стварыў нямнога, але толькі цяпер выяўляецца, што, бадай, ці не кожны яго верш — гэта залацінка сапраўднай паэзіі. Кніга «Рэха журбы», зрэшты, як і папярэдняя — «Даннік», напоўнена фарбамі і гукамі роднай зямлі, бодем за Чарнобыль, смуткам за тое, што не ўмею «мы чыста жыць з іншымі ў згодзе». Паэт бачыў, як «чэрствасць топчацца па нервах», і хацеў знайсці той «зялёны востраў», які б на светлай вадзе не стаў у бядзе. Смутак, журба, здаецца, былі яго вечнымі спадарожнікамі:

*Скіну, быццам сандалет,
Смутак свой стаптаны,—
На зямлі накіне след
Толькі апантаны...*

Паэзія Віктара Стрыжыка па-сапраўднаму вобразная, перасыпаная свежымі метафарамі і алітэрацыямі, нечаканымі, часта асацыятыўнымі, дысананснымі рыфмамі і сугуччам. Дадаць да гэтага ўхваліванасць пачуцця, гарачы тэмперамент. Трэба думаць, у яго вершах і імя Сяргея Ясеніна з'яўляецца заканамерна: выдатны настаўнік, вельмі здольны вучань. Трошкі з усмешкай паэт гаворыць пра сябе: «Я — бадзга даляглядаў сніх». І гэта праўда. Кніга «Рэха журбы» ўмясціла ў сабе і байкаўскае неба, і сібірскае прасторы, і блакітную далечыню родных аселіц. Шчырае сэрца поўнілася радасцю: «Ад Сяргея Ясеніна я хварэю бярозамі». Мусіць, ёсць нешта сакральнае, што ён і жыў у Мінску на вуліцы імя вялікага рускага паэта. Нечаканыя рыфмы і сугуччы, яркая метафарычнасць і вообразнасць, дык вось жа яны — хоць бы і ў гэтым кароценькім вершы «Ноч»:

*Веташок атаву косіць,
Стогне ноч у кропе,
Нада мной брывей двухкросе
І грудзей двухкроп'е...*

*Загадалі хвалі неба.
Замуцілі воч зіхценне.
Цягнем невад,
Цягнем невад...
Паліць смага цела.*

Вершаў, прысвечаных каханню, у кнізе «Рэха журбы» шмат, цэлы раздзел — «Вірвачэй», ды ўсе яны вядзюць і нязвыклый стылістыкай, і нечаканым усплэкам думкі, і непадробленым, перажытым пачуццём. «Зноў мяне ты заталіла поймай русых вяслоў» — вобразна і наглядна. «А грудзі пахнуць грушамі і завяззю грахоў» — яшчэ вобразней і відэачней. Помніцца, акурат на гэтыя, поўныя

любоўнай пяшчоты радкі некалі адзін хуткі перасмешнік надрапаў пародыю, дык, прызнацца, было смешна з марнай спробы прынізіць паэта. Няма ў Віктара Стрыжыка пустых вершаў, няма халодных, няма аб'якавых — балючае сэрца пераплавіла кожную страфу, кожны радок:

*Твае лісты —
Маё збавенне
Ад крыўды восені
Былой:
Трымціць у плыні
Слоў завейчыя
Вясны гаючае святло...*

Вось яшчэ адзін, калі можна так сказаць, парадокс паэта. Не стала яго халоднай, слотнай вясною, а любіў ён залатую восень. Любіў шчыра і самааддана той разумны час, калі «бульбоўнік паліць, быццам бы кадзілам махае восень над маім былым...». Любіў, мусіць, таму, што ў хвіліны маркоты само напрошвалася пытанне: «Жыццё маё, ты дзе хадзіла, што стала горкім, як палын?» Пра тое, што Віктар Стрыжак любіў восень, ведаю не толькі па яго вершах. У кампаніі Валодзі Саламаха мы ездзілі нека ў Вязынку па чорныя грузды, праўда, з нас потым пасмяяліся: хто збірае грыбы ў чыстым полі з невялікімі пералескамі? Аднак гэта не перашкодзіла Віктару адстаць дзесяці ў барвах верасня, заблудзіцца сярод купалаўскіх дубоў, і ў той дзень замест чорных груздоў ён прывёз дахагы вядро чырвоных памідораў — насыпаў нейкі шодры дзядзька з дачнага пасёлка. Тут вельмі дарэчы згадаць цудоўны верш паэта «Песня пра каня». Толькі адна страфа. «Продакў дух і дух вякоў разліваюцца па нервах: я не веру, што мой конь — конь фанерны». Варта было заблудзіцца ў барзавых барвах, і на вочы патрапіўся іншы конь — жывы, рабой масці:

*Як ні плач ты
Ія ні кляні,
Я ніколі
Не буду з табюю.
Восень едзе
На рабым кані,
Пааняючы жоўтай журбою...*

Мне здаецца, асеннія матывы ў творчасці Віктара Стрыжыка прысутнічаюць зусім прадказальна. Неўтаймоўная журба, неперадольны смутак — гэта стан, уласцівы збалелай і спакутанай душы. Ён быў сапраўдным паэтам і таму стаў шчаслівым выключэннем у магантаннай і, здаецца, бясконцай вершаванай эквілібрыстыцы. Конь траянскі і конь рабы скачучы побач. Ці чую звон капітоў там, у сваёй Заспе над сівым Дняпром, напачадак «слоў Скарынавых»? Мабыць, чую, бо ледзь завяціцца восень, і абавязкова на рабым кані, дык у які ўжо раз над магілай Віктара Стрыжыка закружыцца журботнае лісце гораха шанюўных ім бяроз і клёнаў. Жоўтае лісце — гэта нявыплаканыя слёзы Радзімы, якую паэт любіў самаахварна і да канца.

Віктар ГАРДЗЕЙ

На сучасных пазіцыях

Дзеячы мастацтва Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта культуры і мастацтваў, прадстаўнікі СМІ і музеяў, а таксама Беларускага саюза мастакоў сабраліся за круглым сталом пад назвай «Нашы традыцыі і плынь часу» ў межах арт-праекта «Адвечная прыгажосць». Праблемным полем для дыскусіі стаў сучасны стан беларускага дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва, але шмат увагі было ўдзелена адукацыйнаму працэсу ў гэтай галіне. Аўтары і куратары навукова-творчага праекта — педагогі-мастакі, дацэнты Тамара Васюк і Ала Непачаловіч, кіраўнікі майстэрняў «Мастацкая кераміка» і «Мастацкае ткацтва» кафедры дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта культуры і мастацтваў. Вынікі дзейнасці іх вучняў — кампазіцыі керамікі і тэкстылю — можна пабачыць у экспазіцыйнай прасторы галерэі «Універсітэт культуры».

ЕЖА БЕЗ СОЛІ

— Мы даўно выбралі свой напрамак, але хацелася б зразумець, ці правільны гэты шлях. Сапраўды, ёсць жаданне, каб хто-небудзь з боку сказаў, куды мы рухаемся. Зараз крыху іншы час, і для мастацтва, магчыма, не самы лепшы. Але чалавечы жыццё без мастацтва — як ежа без солі. Сёння паўсюль такая будзённасць, што прыязямляе, а не ўздзімае, — выказала меркаванне Тамара Васюк.

Калі казаць пра праблемы любой сферы, то, відавочна, існуюць два блокі прычын: аб'ектыўныя і суб'ектыўныя. Аб'ектыўная ў галіне дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва — гэта дзяржаўная падтрымка. Робіцца шмат, але ці дастаткова гэтага для сапраўднага развіцця таго ці іншага напрамку культуры? Ды і немагчыма развіваць усе сферы на адным якасным узроўні. Тлумачыць, што такое суб'ектыўны блок, не выпадае: усё ўпіраецца ў фінансаванне. Сваімі названнямі падзяляўся Рыгор Шаура, загадчык кафедры народнага дэкаратыўна-прыкладнага

мастацтва, доктар мастацтвазнаўства, прафесар:

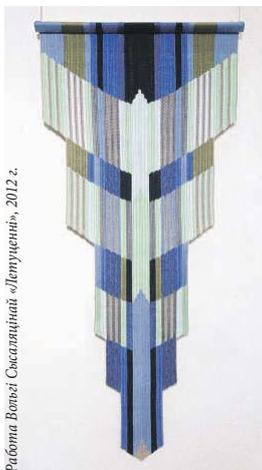
— Нядаўна я быў на пасяджэнні Саюза майстроў народнай творчасці. 25 гадоў ён збіраў набыткі нацыянальнай культуры. Некалі Беларускі нацыянальны тэхнічны ўніверсітэт адшкадаваў вольную залу, дзе былі прадстаўлены экспанаты Саюза майстроў. Але цяпер гэтае памяшканне патрэбна самой установе. Каб захаваць каштоўнасці традыцыйнай культуры, неабходны музей, які так і не ўдалося арганізаваць. У выніку творы раскідалі: частку — у музей у Дудутках, частку — у музей Лошыцкага парку, яшчэ — у Мінскі абласны цэнтр народнай творчасці, а таксама — у некаторыя школы.

КАБ ПАВЕСЯЛІЦЬ НЕРВЫ

Што чакае дэкаратыўна-прыкладнае мастацтва — галоўная тэма дыскусіі. Найважнейшы яе складнік — выкладанне ва ўніверсітэтах — у пэўным сэнсе агульнаграмадскі. Узаемаадносныя сістэмы адукацыі і сферы мастацтва часам

грамадскай сферы, дзе статус мастака размываецца.

— Губліцца цікавасць не толькі да дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва, але і да навукі, — лічыць Марыя Віннікава, старшы навуковы супрацоўнік аддзела старажытнабеларускай культуры Цэнтра даследаванняў беларускай культуры, мовы і літаратуры Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі, кандыдат мастацтвазнаўства. — У нас найбагацейшая традыцыйная культура, якую мы хоць і захавалі, але дагэтуль не ведаем. Паколькі займаюся тэкстылем і мне гэта бліжэй, магу сказаць больш канкрэтна пра гэтую традыцыю. Я заўсёды здзіўлялася, чаму мы не можам прэзентаваць сваё гэтак жа дастойна, як за мяжой? Чаму азіраемся на захад? Чаму некага капіруем? Здаецца, сёння гэта ўжо прайшло, у тым ліку дзякуючы намаганням студэнтаў, якіх некалі падтрымалі, накіравалі. Апошнім часам я назіраю на выстаўках значнае павышэнне ўзроўню маладых мастакоў. Чым гэта можа быць выклікана?

Работа Bonzi Скаржанінай «Іллумені», 2012 г.

Па-першае, асабістым прыкладам, а па-другое, заахвочваннем конкурсамі, падтрымкай на ўсіх узроўнях. Але, што ні кажы, усё трымаецца на асабістых памкненнях і жаданнях асобы, што паказвае мой прыклад з экспедыцыйнай практыкі. Некалі напярэдадні Вялікадня мы наведлі Старадарожскі раён, дзе дагэтуль жыве і развіваецца традыцыя вышывання і ткацтва. Адна са стальных ткачых паскардзілася: раней усё магла, а цяпер і вочы не бачыць, і рукі баліць. Да таго ж нікому з дзяцей і ўнукаў не патрэбна поўная шафа вышытага. На пытанне

Аляксандр Свалюк «Настацтва», 2002 г.
Марыя Скаржаніна «Штоб'е», 2017 г.

«Чаму ж працягваецца гэтым займацца?» адказала: «Каб нервы свае павесяліць».

АД ЧАГО НЕЛЬГА АДМОВІЦЦА?

Бачанне праблемы старэйшым пакаленнем мастакоў і педагогаў даволі рознае. Але амаль усе ўдзельнікі круглага стала пагадзіліся: калі не лічыць нейкіх буйных выставак ці трыенале, надаецца мала ўвагі творчай ініцыятыве. У асноўным гэта тычыцца моладзі, калі няўпэўненаму творцу патрэбны штуршок, а магчыма, і дапамога. Тут мае месца і пэўная інертнасць тых, хто мае дачыненне да мастацкага працэсу, немагчымаць ці нежаданне прапанаваць нешта новае ў сферы, каб зацкавіць і чыноўнікаў, і творцаў, і аматараў. Магчымае выйсце — ажыццяўленне таго ці іншага праекта, прысвечанага ўсім пlynям дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва. Патрэбна тое, ад чаго не змогуч адмовіцца, тое, што сапраўды патрэбна краіне — як сімвал, як брэнд. Між тым неабходна і супрацоўніцтва паміж рознымі творчымі саюзамі, якія ў выніку можа прывесці плён не толькі самім суполкам, але і нацыянальнаму мастацтву ўвогуле. Круглы стол — зручны момант звярнуць увагу на нейкія з'явы, нагода падумаць над тым, што можна прынесці ў сферу дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва, падстава для пошуку новых ідэй. Апошнія слова — за мастаком.

Яўгенія ШЫЦЬКА

Выкаваць характар

Як тэмперамент творцы перадаецца металу

Апынцца на Марсе сёння нескладана — дастаткова трапіць у майстэрню мастака Аляся Фалея. Чырвона-рудыя аскепкі жалеза, шматкі бетонных форм, страшныя драгты і спружыны, сабраныя разам, — быццам фрагменты дэкарацый да фантастычнага фільма. Ды ці можна ўявіць, што хутка яны зазьяюць у элігантных архітэктурных формах і стануць творами мастацтва? Тонкі гаспадар-архітэктар Алясь Фалей ажыўляе метал.

Пераварочваючы яго, напрыклад, у экстравагантнага... ката. А вось сабака, які вязе скрыню для шашлыка. Натхняючыся магчымасцямі трансфармацыі металу, майстар стварае разнастайных персанажаў. Так, каля майстэрні сустракае конік, сабраны з частак непатрэбных жалезных адходаў, з ім на пару — жук, такі ж адмысловы. Майстэрня-кузня Аляся Фалея — прыстанак для рэфлексій, своеасабліва планета эксперыментаў. Тут нараджаюцца арыгінальныя героі, якія не пакінуць аб'якавымі аматараў мастацкага кавання.

Алясь Фалей скончыў Віцебскі тэхналагічны інстытут лёгкай прамысловасці (у 1992 г.), член Беларускага саюза мастакоў. Займаецца жывапісам, графікай, скульптурай, ручным ткацтвам... Творца не абмяжоўваецца

Мастак Алясь Фалей ажыўляе метал у сваёй майстэрні.

ніякімі рамкамі. У яго работах — эксцэнтрычная кантрастнасць, смелае спалучэнне фактур.

Першая персанальная выстаўка Аляся Фалея прайшла ў 1992 г. у Баранавічах — родным горадзе мастака (нарадзіўся 28 студзеня 1959 г. у в. Задзвей Баранавіцкага раёна Брэсцкай вобласці). З 1986 года Алясь Фалей удзельнічаў у больш чым 90 выстаўках, 15 з якіх персанальныя. Увогуле, выстаўкі мастака ладзіліся не толькі ў Беларусі, але ў Расіі, Польшчы, Германіі, Францыі, Шатландыі, Літве,

Саудаўскай Аравіі, Аўстрыі, Ірландыі.

Таленавіты майстар, ён не замыкаецца на жывапісе, графіцы, скульптуры. Валодаючы шырокай натурай, Алясь шчыруе і ў іншых тэхніках выяўленчага мастацтва: інсталіцыі, арт-аб'екты, ручное ткацтва, мастацкае каванне. Апошняя натхняе яго на смелыя эксперыменты, дзе праяўляецца адмысловая мастацкая манера.

— Ведаецца, чым больш аддаеш, тым больш даецца, — пераканана Алясь Фалей. — У мяне апетыт прыходзіць падчас працы.

Ніколі не думаю, што будзе далей, — проста бяру і раблю. Без ніякіх эскізаў. І не ведаю, адкуль бяруцца формы...

Мудрагелістыя формы адлюстроўваюць крэатыў і фантазію майстра. Вось лаўка, ды незвычайная: хутка на ёй пасядуць птушчакі. Хацелі б адпачыць на такой?

Каванне — працэс уздзеяння на метал, даведзены да высокай тэмпературы, ціскам. Такое каванне называецца гарачым (а ёсць яшчэ халоднае, калі метал гнуць, не награвваючы).

Агонь уздзейнічае на жалеза, і яно паддаецца стыхіі. А можа, у першую чаргу ўздзейнічае служба-думка? А як жа інакш адчуць аб'ём? «Жалезу перадаецца тэмперамент творцы, і тады яно расце перад майстрам, як марожанае», — лічыць мастацтвазнаўца Мікалай Паграноўскі.

— Кожны сантыметр жалеза — рукатворная праца, — гаворыць Алясь Фалей. — Мастацтва — гэта рухавік прагрэсу, яно заўсёды на некалькі крокаў наперадзе. А тыя, хто мяркуюць, што мастацтва разбурае, пазней усваяюць адваротнае. Усё спазапеца часам. У «Чорным квадраце» Малевіча знойдзена залатое сячэнне — адносіны чорнага і белага. Гэта ўзбавілі спецыяльнымі вагамі. Але Малевіч не ўважваў — ён пісаў душой. А на першы погляд здаецца, што ў чорным квадраце няма нічога. Ды голае палатно —

гэта ўжо твор, кропка на ім пастаноўлена — тым больш твор.

Філасофія, яркая індывідуальнасць Аляся Фалея шукаюць выхад у розных аўтарскіх тэхніках:

— У Віцебскім інстытуце лёгкай прамысловасці я асвойваў дэкаратыўнае мастацтва, мастацтва роспісу на тканіне. У жывапісе, арт-аб'ектах у мяне больш абстракцыя, а ў коўцы — рэалістычны кірунак.

Уражваюць арт-аб'екты Фалея. «Дзве карчажныя пабычкі» — і зразумець, што гэта крылы коніка. Прыдумаў матэрыял для вока, хутка знойшліся рогі... Зваркай усё з'яднаў», — смеецца Алясь. Ды не спужацца атрыманых істот складана — яны як птэрадактылі, але ўсё ж гэта адмысловая візітка творцы.

Алясь — вялікі аматар падарожжаў і творчых адкрыццяў. Ці змагла б несумяшчальная натура мастака без замесных плэнэраў і сімпозіумаў? Так, на міжнародным сімпозіуме ў Kitai (г. Чанчунь) з металу мастак змайстраваў трохметровую скульптуру, якая ўсталявана ў адным з гарадскіх паркаў Чанчуня. Скульптуры з металалому Фалей зрабіў таксама ў Каіры.

Работы мастака знаходзяцца таксама ў музеях Беларусі, прыватных калекцыях Расіі, Францыі, ЗША, Германіі, Фінляндыі, Шатландыі, Канады, Турцыі, Літвы, Ізраіля.

Наталія СВЯТЛОВА,
фота аўтара

Унутраны запал душы

Да юбілею вядучага майстра сцэны коласаўскага тэатра Георгія Лойкі

Артыста, вядучага майстра сцэны, уладальніка медала Францыска Скарыны Георгія Мікалаевіча Лойку няма патрэбы прадстаўляць. Гэта адзін з найбольш папулярных у Віцебску акцёраў коласаўскай трупы. Спектаклі з яго ўдзелам карыстаюцца попытам, на іх (асабліва на камедыі) з задавальненнем ходзяць гледачы. Прыгадаем найбольш цікавыя, якія на слыху ў кожнага прыхільніка яго мастацтва: Альберт («Псіхааналітык для псіхааналітыка» Д. Балыкі), Ігар («Аднакласнікі» Ю. Куліка), Кочкін («Адэлаіда» Ж. Унгарда), Яўмен («Жарты», вечар беларускіх вядзвіляў), Філіп Дэбні («Перабор» Х. Бергера), Рыспаложанскі («Банкрут» А. Астроўскага), Джордж Пігдэн («Ён. Яна. Акно. Нябожчык» Р. Куні), Менахем («Памінальная малітва» Р. Горына), Шыпучын («Смешныя людзі» па аднаактоўных п'есах А. Чэхава), Жэронт («Хітрыкі Скапэна» Ж.-Б. Мальера), Сондэрс («Шукаем тэнара!» К. Людвіга). Але патэнцыял папулярнага акцёра зусім не абмяжоўваецца рамкамі камедыйнага амплуа. Яго шырокі творчы дыяпазон неаднойчы адзначала крытыка. Што, зрэшты, пацвердзілі і такія ролі апошніх сезонаў, як Макдуф («Макбет» У. Шэкспіра), Жэром Ангюст («Я вольны!» паводле рамана А. Натомб «Касметыка ворага»), Палкоўнік («Не пакідай мяне...» А. Дударова), Сцяпан («Цень думкі нашай...» паводле Ф. Аляхновіча), Іван Каламійцаў («Апошняя» М. Горкага), Антуан («Скрыпкі часам вядуць да вар'яцтва» Ф. Саган), Іван Пецін і Павел («Яшчэ раз пра каханне» паводле апавяданняў В. Шукшына)...

ДЗЯЦІНСТВА І ЮНАЦТВА: ПЕРШЫ ВОПЫТ, ПЕРШЫ ЎРАЖАННІ

Дзіцячыя гады будучага акцёра прайшлі ў Баранавічах. Прафесійнага тэатра там не было, і галоўныя мастацкія ўражанні складалі кнігі, кіно, тэлебачанне. Бацька працаваў машыністам, і таму Георгій запісаўся ў чыгуначную бібліятэку. Перачытаў усе кніжкі пра партызан. З фільмаў асабліва ўпадаваў казкі «Кароль Дроздабарод», «Кароль-алень», камедыю «Гры плюс два» з Андрэем Міронавым. У больш сталым узросце ўразліў Смактуноўскі ў «Гамлеце» і Юрскі — Астап Бэндэр у «Залатым цяляці». Дарэчы, гэтую ролю ён пазней сыграе ў інстытуце. Да самадзейнасці ў юнака ніколі асаблівай цягі не было. Але ў дзевятым класе, калі прыйшоў час выбіраць прафесію, звярнуўся да кіраўніцы народнага тэатра Марыі Пячонкінай, каб ведаць, які лепш падрыхтавацца. І яна дапамагла.

Кіраўніком акцёрскага курса ў Беларускам тэатральна-мастацкім інстытуце быў Валерый Мікалаевіч Раеўскі, галоўны рэжысёр купалаўскага тэатра. Маладзё слухала яго лекцыі захоплены, бо ён праходзіў стажыроўку ў самога Юрыя Любімава, паставіў на Таганцы некалькі спектакляў. Майстар вучыў іх, студэнтаў, адрозніваць акцёрскі штамп ад сапраўднага мастацтва. З першага курса Георгій браў удзел у масавых сцэнах спектакляў купалаўскага тэатра: «Аптымістычная трагедыя», «Ажаныцца — не журыцца», «Паўлінка».

НА КОЛАСАЎСКОЙ СЦЭНЕ

Першая роля Георгія ў коласаўскім тэатры — Юнак у казцы «Лунсовая кветка». Спачатку ён з'яўляўся ў вобразе пачвары, а потым ператвараўся ў жогага хлопца. Каб хутка перавасобіцца, на кашулю апранаў каптан, а зверху — авечую шкуру. Пакуль выходзіў на паклон, сем пагоў сыходзіла.

А першай работай, дзе малады артыст даказаў сваю прафесійную прыдатнасць, быў князь Бельскі ў «Касатцы» А. Талстога. Пачынаў ён ставіць Яўген Веснік, выдатны майстар Малаго тэатра Расіі, акцёр і рэжысёр. Колькі цікавых падказак ён даваў артыстам падчас рэпетыцый! На жаль, потым вымушаны быў з'ехаць на кіназдымкі, дарабілаў спектакль ужо іншы рэжысёр.

РАБОТЫ Ў КІНО

Здымаецца Георгій Мікалаевіч таксама і ў кіно. На яго рахунку чатыры мастацкія стужкі. У фільме пра Юрыя Пэна іграў следчага НКУС, які вёў справу пра яго забойства. У расійскім серыяле «Сапраўднае жыццё» зняўся ў серыі пад назвай «Дзядуля». Галоўны герой, каб не замінаць сыну, сыходзіць у дом састарэлых, знаходзіць там жанчыну свайго ўзросту і жоніцца. Лойка іграў ролю сына. Трэцяя сустрэча з кіно адбылася ў артыста на здымках фільма «Шагал-Малевіч», якія праходзілі ў Віцебску і Санкт-Пецярбургу. Ставіў яго выдатны кінарэжысёр Аляксандр Міта. Георгій Мікалаевіч сыграў ролю камісара НКУС. Па словах артыста, падчас здымак ён даведаўся многа цікавага, карыснага для сябе, бо працаваў з сапраўднымі майстрамі. Апошняя з кінаработ — вобраз Якуба Коласа ў стужцы «Янка Купала».

РОЛІ Ў СПЕКТАКЛЯХ БАРКОЎСКАГА — БЯСПРЭЧНЫЯ ЎДАЧЫ

У тэатры артыст браўся за самыя розныя ролі: камедыйныя, драматычныя, трагічныя. Паспрабаваў сябе нават у трагігратэску. Маешца на ўвазе вобраз Маладога чалавека ў пастаноўцы Віталія Баркоўскага «Письменная». Які пісала тэатральны крытык, доктар мастацтвазнаўства Таццяна Катовіч, «яго ігра ўяўляла сабой баланс

на мяккі фарса і д'ябальчыны — Лойка прадстаўляў майстра ігры ў бісер: тонкага мэфістофеля, халоднага і ашчаднага, цынчнага, з натужлівым голасам, з несабранымі рухамі — змяя, што абвівае і вісне на цэле таго, каго ён спакушае». Лойка аказаўся здольным прыняць і арганічна ўвайсці ў складаную, нязвыклую стылістыку спектакляў Баркоўскага. За «Письменным» былі Чырвоны, верхавод мафіі ў сучаснай трагедыі «І нас пачаў светанак», Найцінгейл у драме Тэнэсі Уільямса «Дакрануцца вуснамі да нябёсаў» («Стары квартал»), Мікола ў камедыі «Блудны муж і яго жонка Варвара» Георгія Марчука, Білер у «Тузах» Урса Відмера — бяспрэчныя ўдачы акцёра.

ТАНДЭМ З ЮРЫЕМ ПАХОМАВЫМ

Творчай манеры Георгія Лойкі ўласцівы адточаныя тэхніка перавасоблення, схільнасць да гратэску, гіпербалізацыі, яркага знешняга малюнка ролі. Ён быццам спалучае ў сабе рысы «класічнага злодзея» і «класічнага коміка». У жыцці завываў знешне спакойны, але калі гаворка ідзе пра ролі, творчасць, быццам пераўтвараецца, у ім высвечваецца вялікі жар душы. Тут трэба загадаць яшчэ аднаго рэжысёра — Юрыя Пахомава, які раскрываў Георгія Лойку як абсалютна рознабаковага акцёра. Роля містара Пігдэна са спектакля «Ён. Яна. Акно. Нябожчык» паводле камедыі Рэя Куні стала для артыста сапраўды зорнай. Яго герой, стрыманы англіскі джэнтльмен, зацяты халасцяк, які маму любіць больш за ўсіх на свеце, раптам разнявольваецца і пачынае спакушаць усіх жанчын. А ў «Памінальнай малітве» Рыгора Горына артыст стварыў запамінальны вобраз дзівакаватага і смешнага бедка-ніўдачніка Менахема-Мэнды, які марна спрабуе знайсці сваё месца пад сонцам. У апошняй рабоце рэжысёра «Яшчэ раз пра каханне» паводле В. Шукшына Георгій Лойка ў першай нацеле («Раскас») выходзіць у вобраз цэнтральнага героя Івана Пеціна, якога няверная жонка ахрысціла «пяньком», а ён жа па-сапраўднаму, горача кахае і шчыра, глыбока перажывае яе здраду. У нацеле «Восенню» іграе ролю Паўла, які ўсё жыццё адпакутаваў нялюбам мужам у сваёй Мар'і.

АПОШНІ ПЕРЫЯД АСАБЛІВА ПЛЁННЫ

Апошні творчы перыяд асаблівасць для артыста, які пацвердзіў сваю рэпутацыю, імідж сур'ёзнага артыста. У спектаклі «Макбет» паводле знакамітага творца Шэкспіра ён стварыў глыбока трагедыйна вобраз Макдуфа. Гэта адзін з найбольш моцных сцэнічных

характараў, увасобленых артыстам. Менавіта на яго долю выпадаюць цяжкія жыццёвыя выпрабаванні, але Макдуф усё пераадоўвае і ў фінале спектакля менавіта ён забівае тырана. На Міжнародным тэатральным фестывалі «Смаленскі каўчэг» Георгій Лойка быў удастоены дыплама «За лепшае выкананне ролі другога плана» — вобраз Макдуфа ў трагедыі «Макбет».

Другой па значнасці і маштабе з'яўляецца роля Жэрэма Ангюста ў метафізічным трылеры «Я вольны!» па рамана Амельі Натомб. Гэта вельмі цікавы вобраз, яго нават параўноўваюць з героямі Дастаўскага, як і сам раман з творчасцю вялікага рускага пісьменніка. Калі папярэдні персанаж быў абсалютна цэльнай натурай і там пры трагічным збегу абставін і наяўнасці знешняга ворага ўсё аказалася значна прасцей і будавалася на эмоцыях, то тут трэба было паглыбіцца ў псіхалагічныя нетры, унутраны свет абсалютна эгацэнтрычнай асобы, закончанага інтраверта. Такага цікавага сцэнічнага вобразу артысту, за якім ужо замацаваўся імідж камедыйнага артыста, даўно не стала.

У смеяйнай драме Максіма Горкага «Апошняя» Георгій Лойка выконвае ролю цэнтральнага персанажа — Івана Каламійцава. Ён дае сваю, адметную трактоўку гэтага вобразу. У спектаклі Каламійцаў не настолькі хітры прайдзісвет, як у творы, але можа выключна таленавіта апраўдаць свае не самыя годныя ўчынкi, абвінавачваў любога, апроч самога сябе. Робіць гэта вельмі шчыра, апантана, нават пафасна. Іншым разам нават сумневы ўзнікаюць — мо рэшта сумлення ў яго ўсё-ткі засталася? У фінале, пасля смерці брата, ён разам з іншымі адмоўнымі персанажамі не імкнецца адразу пайсці са сцэны. На твары Івана — разгубленасць, агаломшанасць, нават нейкае падабенства распачы. Магчыма, у яго душы таксама адбываецца нейкі збавенчы пералом?.. Артыст у дадзеным выпадку імкнецца адсыць ад павярхоўнага, аднабокага разумення гэтага вобразу, безумоўна, не апраўдваючы яго.

А ў ваеннай баладзе Аляксея Дударова «Не пакідай мяне...» у вобразе Палкоўніка Георгія Лойку ўдалося перадаць драматызм лёсу гэтага мужа і высякароднага чалавека, які павінен быць і жорсткім, і трывалым, і непакідным, і ўвесь час падаўляць (у сабе і іншых) недаравальную душэўную слабасць. Кульмінацыйным у існаванні персанажа падаецца эпізод, калі Палкоўнік распавядае Міхасея пра смерць свайго сына. Толькі на імгненне ён дазваляе сабе быць слабым і разгубленым, але гэтае імгненне напоўніцу паказвае яго гора і душэўную распачу. Слёзы стаць у яго вачах, калі п'е за памінане душы. І раптам «зрываецца», выліваючы спірт, быццам выплохнуўшы сваё гора. Сцэна выдатна вырашана рэжысёрам і псіхалагічна дакладна, падрабязна ўвасоблена акцёрам, сапраўдным майстрам сцэны.

Здольнасць спалучаць псіхалагічную дакладнасць, праўдзівасць перажыванняў з яркацю знешняй формай праяўляецца і ў спектаклі «Цень думкі нашай...» па творах Францішка Аляхновіча, дзе Георгій Лойка стварыў цэнтральны вобраз — Сцяпана. У пачатку, калі ён з'яўляецца на сцэне на добрым падпітку, бачыш, адчуваеш яго распач і расчараванне ад аснсавання сваёй нікчэмнасці. Узнёслыя мары, творчы ўздэм не для яго, само жыццё, асяроддзе не спраўля гэтаму, і душа абрасла нейкай набрыдзю. Першая сустрэча з Матыльдай, у якой ён бачыць сваю ўваскрэслую Ганну, — спачатку пасяляе ў яго душы нейкі страх, як спатканне з нейкай зданню, альбо ценем. Але потым адбываецца ўнутраны выбух, і магутнае пачуццё-жарсць, быццам віхура, ахоплівае яго. Але лёс асуджае героя на новыя пакуты. Яго заганная сувязь вядзе да гібель жонкі, і хворае сумленне пачынае сточыць яго, атручваюць непрацяглае шчасце, каб канчаткова забіць у фінале, калі ён даведаецца горкую праўду, што Матыльда — яго ж дачка. Душа Сцяпана трапляе ў пастку назаўсёды, і адтуль выбавіцца фактычна немагчыма.

У меладраме «Скрыпкі часам вядуць да вар'яцтва» па п'есе Франсуазы Саган Лойка іграе ролю Антуана, свецкага махляра-ўтрыманца. Цыннізм, разбэшчанасць, самаўпэўненасць, прагматызм у спалучэнні са знешнім лоскам, нават арыстакратызмам — усё гэтыя якасці ў значнай ступені характарызуюць яго героя. Калі ж ён трапляе ў становішча кінутага любоўніка, ганарліваасць, закранутае самалюбства, адчуванне сваёй адзіноцты, непатрэбнасці пачынаюць авалодаваць, кіраваць ім, яго паводзінамі. Артыст не толькі выдатна раскрывае псіхалогію, паказвае сутнасць гэтага перарослага дэндзі, але і трапляе ў стыль ролі, стылістыку спектакля.

Сёння Георгій Лойка — адзін з найбольш запатрабаваных акцёраў коласаўскай трупы. Прычына тут палягае не толькі ў яе ўзроставым дысбалансе, яўным недахопе мужчын сярэдняга і старэйшага пакаленняў. Але і ў асаблівай універсальнасці гэтага артыста, у яго вялікім унутраным, творчым патэнцыяле.

Юрый ІВАНОЎСКИ

Сцэна са спектакля «Хітрыкі Скапэна».

Шчырая размова

У Купалаўскім тэатры прадставілі новую пастаноўку «Першы»

Мяркую, што самыя цікавыя тэатральныя падзеі Мінску адбываюцца ў арт-прасторах і культурных хабах. Але ёсць у нас і дзяржаўныя тэатры, якіх не палохаюць эксперыменты. У прыватнасці, малая сцэна РТБД і, вядома ж, Купалаўскі. Тыя, хто збольшага цікавяцца сучасным тэатральным працэсам, ведаюць аб Цэнтры беларускай драматургіі. Там маладыя драматургі падчас лабараторных работ ствараюць цікавыя, не адарваныя ад рэчаіснасці п'есы. Або камерная сцэна Купалаўскага, дзе робяць спектаклі па творах сучасных пісьменнікаў.

Вось і зноў у Купалаўскім здарылася штосьці цікавае: Раман Падаляка і Міхась Зуй прадставілі новую пастаноўку, якая называецца «Першы». Прэм'ера адбылася 8 студзеня. Калі казаць коротка, то гэты спектакль пра дзяцінства. Пра траўмы, радасці і ўспаміны, якія не паміраюць, нават калі ты робішся дарослым.

Трэба адзначыць далікатную працу мастака-пастаноўшчыка Таццяны Дзіваковай над сцэнаграфіяй. Дзеючыя асобы (а іх усяго чатыры) у чорным імітуюць дзяцінчую вопратку. Сцэна амаль пустая. З'яўляецца драўлянае крэселка, на якім звычайна сядзяць дзеткі ясельнага ўзросту, і вялізны мікрафон, да якога немагчыма дацягнуцца. Таму героям даводзіцца залазіць на гэтае крэселка і крычаць, выцягваючыся ўсім целам. Гэтай дзейяў аўтары падкрэсліваюць, як складана маленькаму чалавеку данесці нешта важнае даросламу. Часам на сцэне з'яўляюцца атрыбуты дзяцінства: цацкі і гаршчок. На працягу ўсёй пастаноўкі на сцэну трансклююцца манахромныя фотаздымкі маленькіх дзяцей і саміх акцёраў.

Таццяна Дзівакова працуе з керамікай вельмі акуратна і стрымана. Чорна-белую палітру яна разбаўляе жоўтымі, зялёнымі, ружовымі дэталімі. Ставараецца

Фота з сайта Купалаўскага тэатра.

камерная, інтымная атмосфера, якая была б зусім немагчыма на сцэне іншага тыпу. Мяркую, што калі б аўтары вырашылі пусіцца на спектакль не больш за дваццаць гледачоў, то не памыліліся б. «Першы» — гэта тая дзея, якую трэба глядзець у маленькіх памяшканні, сядзячы як мага бліжэй да акцёраў.

Падаляка і Зуй паставілі спектакль-вербацім. Гэта значыць, што ў аснову пакладзены дыялогі і маналогі сапраўдных людзей. І непрыдуманасць размоваў адчуваецца. У рэліяка акцёраў пракваваюць дэталі, якія вельмі складана ствараць штучна. Яны гуцаць як нешта падсвядомае. Тое, што часам успывае ў думках і не адпускае доўгі час. Такія ўспаміны-асацыяцыі, дзе адно чапляецца за іншае. Батарэя, на якую ты ўзлез і глядзіш на ўвесь свет з новага ракурсу. І маці, і падлога ўяўляюцца такімі маленькімі, а батарэя тым часам пячэ ў ногі. Ці дзень, калі замест школы ты пайшоў

катацца на лыжах. І раптам спужаўся: маці ж умее глядзець тваімі вачыма! Зараз у яе абед, шмат волнага часу, і яна якраз правярэць, чым ты займаешся. Тады знаходзіш скрыню з пяском, якой карыстаюцца прыбіральшчыкі зімой, і доўга-доўга глядзіш у гэтую скрыню, каб маці нічога не зразумела. Ці фотаздымак дзядулі. Ён памёр за чатыры гады да твайго нараджэння. Але ты чамусьці адчуваеш, што калі б дзядуля жыві зараз, ён бы цябе вельмі любіў. І таму ты з гэтым фотаздымкам заўсёды разам: спіш, ясі, гуляеш. Размаўляеш з ім і ўяўляеш, як дзядуля пасміхаецца і падразае галінкі клёна.

Важная рыса «Першага» — гэта не бессэнсоўная настальгія па дзяцінстве ці дэгенератыўны жарт тыпу «ў пяць гадоў я еў пясок», а напамін аб тым, што дзеці ўспрымаюць і запамінаюць усё. Зараз у нашым грамадстве з'яўляецца добрая, як мне здаецца, тэндэнцыя: працаваць

над сваімі праблемамі разам са спецыялістам. І чым глыбей людзі пачынаюць корпацца ў сваёй свядомасці, тым больш становіцца зразумела: вялікая колькасць нашых праблем ідзе з дзяцінства. У спектаклі гучыць фраза: «Мама, ну навошта біць маленькага чалавека? Гэта ж бессэнсоўна». І вось усе гэтыя «навошта», усе гэтыя сістэмы дзіцячых садкоў, дзе ты павінен есці рыбную катлету, нават калі табе ад яе дрэнна, усе гэтыя «ты што, мяне не любіш?» калечыць дзіця. Прыкладна аб гэтым Падаляка і Зуй зрабілі спектакль.

Канешне, «Першы» — не толькі пра боль і агіду. Гэта і ўспаміны аб цёплых хвалях мора, аб першым каханні, аб фотаздымках, дзе ты сядзіш на гаршку. Аб тым, як пахнуць валасы маці і як тата пакаідае табе снідаюч на стале, а потым ты ў лёгкім сарафане ідзеш гуляць.

Атрымаўся такі па-добраму наўны, светлы спектакль. Вельмі не хочацца казаць такіх афіцыйных слоў, але адначасова гэта актуальная ў сацыяльным плане пастаноўка, якая ўзнімае пытанні гатэна гвалту. Чаргаванне добрага і благага, высялага і сумнага, белага і чорнага стварае рытм, надае «Першаму» глыбіню, дае магчымасць гледачам у гісторыях пазнаць саміх сябе.

Калі спектакль скончыўся, я заўважыла, што нехта плакаў. Нехта казаў, што гэтая пастаноўка — толькі першы пласт працы. Ды апісанне дзяцінства павіна быць значна глыбей, нетрывяльнай. Прынамсі, відавочна, што аўтары зрабілі вельмі важную і карысную працу. У некаторыя моманты было няёмка і сумна з-за таго, што ў гісторыях дзеючых асоб я пазнавала сябе. Але, з іншага боку, калі няёмка мне, значыць, спектакль кранае, вымёйдзіць з зоны камфарту, штурхае. Што яшчэ трэба? Напэўна, нічога.

Арына КАРПОВІЧ

Гартаючы календар Яркія асобы ў гісторыі беларускага тэатра

**110 гадоў з дня нараджэння
Анатолія ШЭЛЕГА (1909—1988),
акцёра, народнага артыста Беларусі**

Усё творчае жыццё Анатоль Рыгоравіч Шэлег прысвяціў служэнню тэатру. Ён нарадзіўся ў Мінску ў сям'і рабочых. Пасля заканчэння школы працаваў арматурчыкам на будоўлі. У вольны час наведваў акцёрскую студыю ў Мінскім доме камсамола, дзе яго заўважыў вядомы артыст Ц. Сяргейчык, які і параіў А. Шэлега паступаць у драматычную студыю пры Другім беларускім дзяржаўным тэатры (БДТ-2, цяпер Нацыянальнай акадэмічнай драматычнай тэатры імя Я. Коласа ў Віцебску). Таленавіты юнак вытрымаў конкурс і ў 1929 г. быў залічаны ў студыю. Яго настаўнікамі — вядомымі акцёрамі А. Ільінскі, К. Саннікаў, М. Міцкевіч, Ц. Сяргейчык — пазней сталі партнёрамі па сцэне. Пасля заканчэння вучобы ў 1931 г. А. Шэлега накіравалі ў трупы БДТ-2. Самабытны талент, народная шчырасць, адметныя сцэнічныя здольнасці спрыялі кар'еры. У хуткім часе ён стаў адным з вядучых артыстаў тэатра. За гады творчай дзейнасці А. Шэлег сыграў больш за 200 роляў.

Анатоль Шэлег валодаў вялікай сцэнічнай прывабнасцю, выразнай мімікай. Як акцёр-імправізатар, выкарыстоўваў усё багацце творчай фантазіі. Індывідуальнасць і талент артыста праявіліся ўжо ў першых яго ролях. У спектаклі «Мяшчане» М. Горкага ён стварыў вобраз Ніла, які прывабліваў не толькі маладоцтва, абаяльнасцю, але і прынцыповасцю, цвёрдасцю погляду. Працуючы побач са славымімі акцёрамі (М. Зведзачоў, А. Трусам, Р. Кашэльнікавай, А. Радзюлоўскай), А. Шэлег многаму навучыўся, і яго наступныя ролі — Гадун («Разлом» Б. Лаўранэва), Кобза («Гібель эскадры» А. Карнейчука), Рыбакоў («Крамлёўскія куранты» М. Пагодзіна), Паратаў («Беспасажніца» А. Астроўскага) — вылучаліся віртуознай тэхнічнай выканання, шчырасцю і праўдзівасцю. Сцэнічныя вобразы, створаныя

акцёрам, вызначаліся эмацыянальнай прыўзнятасцю, унутранай сілай, дакладнасцю характарыстыкі і выразнасцю вонкавага малюнка ролі. Найбольш поўна талент А. Шэлега раскрыўся ў беларускай драматургіі. Ён быў адным з першых выканаўцаў ролі Юрася ў спектаклі «Несцерка» В. Вольскага.

З унутраным драматызмам іграў Перагуда і Туміловіча («Проба агнём») і «Пяць жаваранкі» К. Крапівы), Сымонына Зябліка («Раскіданае гняздо» Я. Купалы), рамантычнай прыўзнятасцю напоўніў вобраз Машкоў ў аднайменным творы В. Вольскага, увасобіў жыццёвую мудрасць і мужнасць у ролі Бацькі ў пастаноўцы «Парог» па п'есе А. Дударова. З'яўляўся беларускага тэатральнага мастацтва стаў спектакль «Бацькаўшчына» паводле К. Чорнага, у якім А. Шэлег сыграў Леапольда Гушку. Бездакорна і дакладна пабудаваны псіхалагічны малюнак ролі, акцёр паказаў свайго героя ў сумненні, спадыяваннях, у пакутлівых пошуках праўды і справядлівасці.

**100 гадоў з дня нараджэння
Соф'і ГУРЫЧ (1919—1999),
актрысы, рэжысэра тэатра і радыё**

Яркая асобай у гісторыі нацыянальнага тэатральнага мастацтва была рэжысёр Соф'я Якаўлеўна Гурыч, якая стварыла на беларускім радыё сціплы радзійспектакляў і перадач, што ўвайшлі ў залаты фонд нашай культуры.

Нарадзілася яна ў Мінску. Пасля заканчэння Беларускай студыі пры Цэнтральным тэатральным вучылішчы ў Ленінградзе ў 1937 г. вярнулася ў Беларусь. Творчы шлях пачаўся ў Тэатры юнага гледача БССР імя Н. К. Крупскай, дзе С. Гурыч стварыла шэраг яркіх і запамінальных вобразаў у спектаклях для дзяцей і юнацтва, сярод якіх найбольш значнымі сталі Маленькая разбойніца («Снежная каралева» Я. Шварца), Валя Брузжак («Як гартавалася сталь» паводле М. Астроўскага), Фелікс («Наша зброя» А. Крона), Жэня Шаўрова («Бла-

кітнае і ружовае» А. Бруштэйн), Ніна («Ноч у верасні» І. Чэкіна) і інш. Яе персанажы па натуре актыўныя, дзейсныя, вальяжны, энергічныя, сыграныя тэмпераментна, ярка. Таленавітая і захопленая творчасцю актрысы стала адной з вядучых артыстак тэатра. У час Вялікай Айчыннай вайны ў 1943—1944 гг. была дыктарам на радыёстанцыі «Савецкая Беларусь», якая размяшчалася ў Маскве. Першыя пасляваенныя гады прайшлі ў Брэсце, дзе з 1944 па 1948 г. працавала ў Брэсцкім абласным драматычным тэатры, у якім сыграла наступныя ролі: Тоня («Старыя сябры» Л. Малюгіна), Ганнушка («Звычайны чалавек» Л. Лявонова), Лізета («Гульня каханні і выпадку» П. Марыю), Джэнеўра («Глыбокія карані» Дж. Гоу і А. Д'Юсы), Тоня Туманова («Як гартавалася сталь» паводле М. Астроўскага) і інш. У гэты перыяд актрысы паспрабавала сябе ў рэжысуры і зразумела, што гэта і ёсць яе сапраўднае прызвание. Стварыла шэраг спектакляў, сярод якіх — «Сын» С. Паташова (1947) і «Сустрэча з юнацтвам» А. Арбузава (1948). У 1955—1957 гг. С. Гурыч працавала рэжысёрам Гомельскага абласнога драматычнага тэатра. Былі пастаўлены спектаклі «Гісторыя аднаго каханні» К. Сіманова, «Іван Рыбакоў» В. Гусева, «Каханне Ані Бяззюкі» У. Пісталенкі, «Маці сваіх дзяцей» А. Афінагенава, «Хітрамудрая закаханая» Лопэ дэ Вэгі (усе 1955 г.), «Глыбокая плынь» паводле І. Шамякіна (інсцэніроўка С. Гурыч) і «Васа Жалызнава» М. Горкага (1956), «Сведзіць ды не грэе» А. Астроўскага і М. Салаўёва і «Калі цвіце акацыя» М. Віннікіна (1957).

З 1966 г. С. Гурыч працавала на Беларускім рэспубліканскім радыё. Спачатку была рэжысёрам, а з 1967 па 1986 г. — галоўным рэжысёрам галоўнай рэдакцыі літаратурна-драматычнага вяршання. Пастаўленыя ёю п'есы, інсцэніроўкі гучалі ў кожнай хаце, імі захапляліся. Дзякуючы радзійтэатру С. Гурыч, дзе галоўным сродкам уздзеяння на слухача з'яўляецца голас артыста, творы беларускіх празаікаў, паэтаў, драматургаў былі прадстаўлены слухачу.

Кацярына ВАРАНЬКО

Эксперыменты, атмасфера, памяць

Канец студзеня ў Беларускай дзяржаўнай філармоніі багаты на сапраўды каларытныя і разнастайныя імпрэзы. Эксперыменты з жанрамі і з гучаннем, еўрапейская класіка і адмысловыя праграмы, нязменная прафесійныя выканаўцы сусветнага ўзроўню — і кожны слухач знойдзе тое, што прыцягне яго ўвагу.

«Кітайскі Новы год»: Джэ Юэн

24 студзеня, напярэдадні Новага года па ўсходнім календары, у 19.00 адбудзецца творчы вечар аднаго з найбольш паспяхоўных маладых выканаўцаў Кітая — Джэ Юэна. Чарговы візіт знакамітага піяніста — працяг немалой гісторыі творчых кантактаў паміж беларускай і кітайскай музычнымі супольнасцямі. Праграма канцэрта складаная такім чынам, каб публіка змагла ацаніць усе грані майстэрства творцы: Джэ Юэн выканае як класічную еўрапейскую, так і нацыянальную кітайскую музыку. Арганізатары канцэрта таксама аанасвалі прэм'еру твора сучаснага кітайскага кампазітара, які жыве ў Маскве і працуе ў якасці менеджара і прадзюсара з многімі расійскімі і беларускімі калектывамі. Гэты аўтар — Цзо Чжэнь-Гуан. Беларускім слухачам прадставіць сімфанічную паэму «Авэй і Прынц». За дырыжорскім пультам у гэты вечар будзе стаіць Аляксандр Анісімаў — галоўны дырыжор і мастацкі кіраўнік Дзяржаўнага акадэмічнага сімфанічнага аркестра Беларусі.

Джэ Юэн выкладае адразу ў трох кансерваторыях Кітая, з'яўляецца імідж-амбасадарам Таварыства фартэп'яйнай музыкі Ганконга, Міжнароднага фестывалю мастацтваў Кітай — Паўднёвага Карэя і фонду «Каханне» Пекінскага ўніверсітэта. Цэнтральнае тэлебачанне Кітая ўключыла Джэ Юэна ў «Дзясятку найлепшых кітайскіх піяністаў», а ў газеце «Нью-Ёрк Таймс» пра яго пісалі: «Яго выдатная тэхніка выканання і музычнасць несумненна робяць яго найлепшым у гэтым пакаленні піяністаў». Дзяржаўны савет Кітая прысвоіў Джэ Юэну званне «Пасла нацыянальнага моладзевага мастацтва Кітая».

Жоўтыя зоркі: канцэрт да міжнароднага дня памяці ахвяр Халакосту

Дзень памяці вялікай чалавечай трагедыі ўшануюць традыцыйным ужо музычным канцэртам 26 студзеня ў 19.00. У праграме прадстаўлены творы Г. М. Вагнера, Э. Блоха, Л. Дзясятнікава, Е. Лангера, А. Дубіча. Салісты — Аляксандр Рам (віяланчэль) і Раман Мінц (скрыпка).

Кожны год спецыяльна для праекта «Жоўтыя зоркі» ствараецца ўнікальны сімфанічны аркестр, склад якога непаўторны і ідэальна падыходзіць менавіта для гэтай адмысловай праграмы. Сёлета месца за дырыжорскім пультам зойме Бамсок Іі (Аўстрыя). У канцэрте таксама возьме ўдзел Дзяржаўная акадэмічная харавая капэла імя Шырмы пад кіраўніцтвам дырыжора Вольгі Янум.

Праграму вечара дапоўніць унікальная інсталіяцыя яўрэйскага аўтара лялек Валерыя Гайшуна, выстаўка «Дзесяць чалавек. Дзесяць лёсаў. Адна вайна» — другая частка вялікага фотажурналу «Абліччы абшчыны» Дзмітрыя Шамяткова, а таксама фотавыстаўка «Промні святла. Лёс жанчыны ў гады Халакосту».

У 1990-я гады творы яўрэйскіх кампазітараў сталі агульнавядомымі: кампазіцыі Мечыслава Вайнберга, Льва Абельвіча, Эдзі Тырманд, Генрых Вагнера, Ісаака Шварца. Некаторыя аўтары ў творах звярталіся да трагедыі ў сваіх сем'ях, іншыя — да трагедыі ўсёй нацыі. Менавіта творам Ісаака Шварца «Жоўтыя зоркі» адзначаўся канец XX стагоддзя (прэм'ера адбылася 10 траўня 2000 года ў Вялікай зале філармоніі Санкт-Пецярбурга).

Кампазіцыя «Жоўтыя зоркі» Ісаака Шварца, што стала ядром першага канцэрта ў 2018 годзе, і дала назву гэтай праекту, які атрымаў шырокі грамадскі рэзананс.

«Звярыныя гісторыі, ці Тэорыя ніткі»: театр-школа «Вобраз», ансамбль салістаў «Класік-Авангард»

Сумесны творчы праект тэатра-школы «Вобраз» (філіяла маскоўскага тэатра-школы пад кіраўніцтвам Сяргея Базарава (рэжысёр — Алана Айворы)) і ансамбля салістаў «Класік-Авангард» (мастацкі кіраўнік і дырыжор — заслужаны дзеят мастацтваў Рэспублікі Беларусь Уладзімір Байдаў) на матывах п'есы амерыканскага драматурга Дона Нігро будзе прадстаўлены на Малой сцэне Белдзяржфілармоніі 28 студзеня ў 19.00.

Кранальныя і смешныя, сумныя і трагічныя гісторыі жывёл — на самай справе апаведы аб нашым чалавечым жыцці. У іх мы бачым не жывёл, а сябе — у нашых памылках і сумневах, ва ўтапічных летуценнях і лілзях, у пошуках кахання і сэнсу жыцця. Звяры і птушкі вядуць размовы пра дабро і зло, пра адзіноту і расчараванні, кампрамісы і спакусы. У кожнага з апавяданьняў свая дынаміка, рытм, каларыт і свая праўда. Спектакль закранае найважнейшыя тэмы чалавечага існавання, дазваляючы пераасэнсаваць жыццё. Маналогі і дыялогі акцэраў дапаўняюцца музычным суправаджэннем ансамбля салістаў Белдзяржфілармоніі «Класік-Авангард».

«Звярыныя гісторыі» Д. Нігро ў новым прачытанні дзюво таленавітых асоб — рэжысёра Аланы Айворы і музыканта Уладзіміра Байдава — шмат у чым эксперыментальны праект у жанры «спектакль-канцэрт».

«Шэдэўры сусветнага арганнага мастацтва»: Хірока Іноўэ

29 студзеня ў межах праекта «Шэдэўры сусветнага арганнага мастацтва», які ўжо даўно з поспехам праходзіць у Беларускай дзяржаўнай філармоніі, на сцэне Вялікай канцэртнай залы выступіць арганістка з Японіі Хірока Іноўэ. У Беларусь яна ўжо трэці раз. У праграме — Х. Кабанілес, А. Вівальдзі, І. С. Бах, Ф. Мендэльсон, С. Франк, К. Сен-Санс, М. Мусаргскі, Г. Фарэ.

Хірока Іноўэ нарадзілася ў г. Осака. Вучылася ва Універсітэце мастацтваў у Кіёта. Скончыла Маскоўскую дзяржаўную кансерваторыю імя П. І. Чайкоўскага. Яна з'яўляецца лаўрэатам першых прэмій японскіх фартэп'яйнах конкурсаў у г. Сакаі і III Міжнароднага конкурсу піяністаў імя М. В. Юдзіна, удзельнічае ў маскоўскіх міжнародных арганных фестывалях.

У якасці канцэртуючага арганіста Хірока Іноўэ падрыхтавала некалькі фундаментальных сольных праграм (манаграфічныя канцэрты з твораў І. С. Баха, арганнай музыкі Францыі і інш.), стала супрацоўніцай з аркестрамі з розных гарадоў Расіі, таксама рэгулярна выступае ў фармаце «Арган плюс...» з ансамблямі інструменталістаў. Супрацоўнічае з майстрамі мастацкага слова (сцэнічныя кампазіцыі з маскоўскімі артыстамі тэатра і кіно Ч. Хаматавай — «Куды вядзе нас салодкі шлях любові?», В. Каракіным — «Чайка па імені Джонатан Лівінгстан» і інш.), пастаянна удзельнічае ў праектах легендарнага лектара, музыкантаў С. В. Вінаградвай. У гэтых праектах, якія патрабуюць умання стылістычна падобраць музычную тканіну спектакля, ярка праявіліся прафесіяналізм, высокая культура і эрудыцыя арганісткі.

Група «Jazzology» з праграмай «Начныя гарады»

Закрываць студзенскую праграму Беларускай дзяржаўнай філармоніі выпала асабліваму праекту. 31 студзеня група «Jazzology» створыць адмысловую атмасферу разнапланавасці і музычнага эксперымента, дзе кожны слухач зможа пачуць тое, што шукае.

Квінтэт «Jazzology» з самага пачатку ствараўся для выканання ўласных праграм сумесна з сімфанічным аркестрамі. Музычным куратарам групы і аўтарам усяго матэрыялу з'яўляецца кампазітар і аранжыроўшчык Аляксандр Гембіцкі. У Мінску калектыву прадэманструе свой пашыраны склад з 13 чалавек. Менавіта такая колькасць музыкантаў будзе задзейнічана ў выкананні прэм'ернай праграмы — «Начныя гарады».

На паўтары гадзіны глядачы паглыбляцца ў асаблівую атмасферу: начное жыццё мегаполіса, нестандартная, разнапланавая музыка, святло і канферанс цесна пераплятуцца разам, ствараючы сцэнічнае чаруніцтва сусветнага ўзроўню.

«Мы прадэманструем гучанне нечаканага складу музыкантаў у розных стылістычных напрамках. Будучы задзейнічаны струнныя, драўляныя і медныя духавыя, электрагтары, барабаны і мой улюбёны — райль, — распавядае Аляксандр Гембіцкі. — Гэта будзе цікава не толькі тым, хто любіць і разумее джаз. У праграме прагучыць джаз-рок і сучасная музыка, фанк і сімфаджаз, будучы прысутнічаць элементы кінамаграфічнага характару. Таму кожны з меламанаў знойдзе ў гэтай праграме тое, што прыйдзеца па душы».

Вынікі

Калі выходзіць кніга, адкрываецца выстаўка, адбываецца прэм'ера, прысуджаецца ўзнагарода — гэта як вынік. А што стаіць за той ці іншай падзеяй, часта застаецца па-за ўвагай, бо ніхто, акрамя творцы, не можа расказаць пра напружаную ўнутраную працу, паказаць няўныя сцэжкі пошукаў і сумненняў, якія да гэтай падзеі прывялі. Пра тое, што зазвычай знаходзіцца ў цені, і будзе распавядаць рубрыка **ВЫНІКІ**.

Алесь БАДАК:

Інтэрв'ю ў самога сябе

Летась пабачыў свет зборнік паэзіі Алесь Бадак «Развітанне з вечнасцю». У радзёэфіры часта гукаць песні на яго словы, адна з апошніх сярод іх — «Добрыя людзі» ў выкананні Анатоля Ярмоленкі. І вось навіна: Алесь Бадак ўзнагароджаны ордэнам Францыска Скарыны. Падчас сустрэчы з карэспандэнтам «ЛіМа» творца разважаў пра музыку, сучасную і папулярную калісці, літаратуру, пра зменлівы час і рытмы жыцця.

ПРА ПЕСНІ. Калі па радзё аб'яўляюць песні, дзёка не заўсёды гучыць імя паэта, на чые словы песня напісаная. Кампазітары лічаць, што поспех шлягера на 60—70 % залежыць менавіта ад музыкі. Між тым, упэўнены Алесь Бадак, тэкст, на які ствараецца музыка, не менш важны, чым сама музыка.

— Першая мая песня была напісаная без майго ўдзелу. Мой першы вершаваны зборнік выйшаў у 1989 годзе. Малады кампазітар Алег Елісеевіч пагартаў кніжачку і знайшоў верш, які потым і стаў песняй... Але калі б мне прапанавалі адгадаць верш, на які будзе напісаная музыка, выбраў бы яго ў апошнюю чаргу — гэта твор пад назвай «Грошы»... Тады быў час перабудовы і дэфіцыту, і тэма грошай была модная. Рок-гурты імкнуліся спяваць не такія, як раней, песні, мяняць музычныя кірункі. У гэтым сэнсе нестандартны, не зусім песенны верш і спадабаўся кампазітару.

Але калі б не той выпадак, я ўсё роўна прыйшоў бы да напісання песень — нават не ведаю, з чым параўнаць гэты неверагодны душэўны стан, які ўнікае кожны раз, калі чую добрую песню. І так з самага дзяцінства. У бацькі быў гармонік, і я на слых падбіраў мелодыі песень, — прынамсі, спадзяюся, можна было пазнаць, што я іграю.

Актыўна пісаць песні я пачаў напачатку 1990-х. Гэта сёння слухача дзяка здзівіць рознымі кірункамі ў музыцы, а тады, памятаю, некаторыя маладыя нашы кампазітары сумняваліся, што можна пісаць добрыя дыскацэжныя тэксты на беларускай мове. І я імкнуўся даказаць адваротнае. Першай з'явілася «Заварожаная фея» ў выкананні Аляксандра Саладухі, і пайшло-паехала: «Сарамлівая дзяўчынка» ў выкананні Іны Афанасьевы, «Іншаланецкая», якую запісаў Якаў Навуменка...

Памятаю, неяк у 1990-я гады я размаўляў з Генадзем Бураўкіным, аўтарам слоў знакамітых песень «Завіруха», «Жар-пташка», «Конь незацугляны». Я здзівіўся, калі ён сказаў: «Мой час і я прайшоў. Я сённяшніх рытмаў не разумю». Але тое жа магу сказаць цяпер і я пра сябе. Я не хачу параўноўваць — сённяшнія песні, які пастаянна круціцца на тых жа FM-станцыях, лепшыя ці горшыя за песні майго маладосці. Яны проста іншыя.

ПРА КНИГУ. Яна вельмі камерная, не для шалёна паскоранага сённяшняга рытму. Крыху мінорная, што таксама для пэўнага адрасата. Гэта ж як песня: адным падабаюцца баллады, іншым — хіп-хоп. І вельмі асабіста ў адрозненне ад папярэдніх.

Што да ранейшых зборнікаў, то калі б у мяне спыталі, што было штуршком для напісання таго ці іншага верша, у многіх выпадках я проста не ўспомню бы. Апошняя кніга густа населена канкрэтнымі асобамі, у ёй шмат непрыдуманых падзей і лёсаў. Найперш, зразумела, мой лёс. А паколькі ў ёй не толькі новыя вершы, але і выбраныя з ранейшых

Фота Кастуся Дробана.

зборнікаў, то старыя я адбіраў, прытрымліваючыся ў тым ліку і гэтага прынцыпу: каб кожны з іх быў нейкім дадатковым мазмаком да ўласнай біяграфіі.

«Развітанне з вечнасцю» пісалася вельмі доўга. Якой кніга будзе, уявіў не адроз, пакуль не прыйшла ідэя ўключыць у яе і каментары да вершаў. Бо верш, дакладней, тое, што бачыць чытач, — гэта як мора, на якое ты глядзіш з берагу. Ім можна захапляцца. Але зразумець яго сутнасць, багацце і разнастайнасць можна толькі тады, калі з акалангам трапіць у глыбіню.

Можна сказаць, што ў большасці сваёй мае каментары — гэта аўтабіяграфічныя эсы. Пра высковае дзяцінства ў сямідзясятых гады. Пра маё пакаленне, якое ўваходзіла ў літаратуру ў першай палове 1980-х. Пра тагачасныя адносіны паміж маладымі аўтарамі і мэтрамі. За апошнія дзесяцігоддзі ўсё настолькі змянілася — у жыцці, у літаратуры, што сённяшняя літаратурная, дый не толькі літаратурная моладзь сёе-тое з маіх успамінаў можа чытаць з усмешкай, а можа, яны ёй пададуцца малазразумелымі і нецікавымі. У гэтым, мне здаецца, таксама пэўная камернасць кнігі.

Шчыра кажучы, нават на стадыі вёрсткі яна нараджалася даволі цяжка: які верш за якім паставіць, які ўвогуле зняць. Самае простае — сабраць усё, што апошнім часам напісана, раставіць па датах напісання і выдаць. Але так звычайна робіцца, калі табе дваццаць — дваццаць пяць. З узростам становіцца больш самакрытычным і больш востра адчуваеш, што на кніжным рынку ты далёка не адзін. У мяне, напрыклад, ужо даўно набіралася тэкстаў на кнігу прозы, многія з якіх перакладзіліся на замежныя мовы. Але я ўсё чакаю, што з'явіцца нейкая цікавая ідэя — як з каментарыямі да вершаў кнігі «Развітанне з вечнасцю». Лепш не спяшацца, чым пасля шкадаваць, што ідэя прыйшла занадта позна.

Надрукавала Яна БУДОВІЧ

пацеха з меха

Студзенскі нумар часопіса «Вожык» атрымаўся сімвалічны. Новы 2020 год выданне сустрэла трыма новымі рубрыкамі.

У першай з іх — «Святкуюць усе!» — Андрэй Сідарэйка будзе распавядаць не пра добра вядомыя традыцыйныя ці прафесійныя святы нахштальт 8 Сакавіка, Дня працы ці Дня будаўніка, а пра іншыя арыгінальныя святы, прыдуманыя звычайнымі людзьмі, якія штодня шчыруюць на рабочым месцы. Так, у другім зімовым месцы аўтар прапануе адзначыць Міжнародны дзень без інтэрнэту, а ў трэцім — Дзень прагулкі з сабакам.

Тэму незвычайнасці падхоплівае і Генадзь Аўла-сенка ў другой свежай рубрыцы — «Дзіва дзіўнае». «Багата дзівацтваў дае нам жыццё. Некаторыя з іх так і просяцца на старонкі «Вожыка». Я не ўтрымаюся, сабраў такія недарэчнасці ў тэматычны міні-падборкі ды прапаную вайшай увазе, шануючыя чытачы. У кожны нумар — новыя несусвецці. Дзівіцца, захаляцца, усміхайцеся!» Напрыклад, у гэтым нумары чытачы пазнаёмяцца з некаторымі абсурднымі амерыканскімі законамі і змогуць даведацца, чаму ў Лос-Анджэлес некалькі аблізваць жаб, а ў штаце Заходняя Вірджынія вучняў не пускаюць у школу, калі ад іх пахне цыбуляй.

Трэцяя навінка часопіса — арыгінальная «мастацкая» рубрыка — «Зоркі сусветнай карыкатуры». Сёння ў ёй можна пазнаёміцца з біяграфіяй і творчасцю вядомага мастака, карыкатурыста Валерыя Курту, творы якога публікуюцца ў вядучых айчынных і замежных гумарыстычных часопісах і газетах, а сам ён атрымаў больш чым сто прызоў (з іх 20 — першыя), медальёў і дыпламаў. Яшчэ адной тэмай, якая аб'яднала некалькіх аўтараў, стала тэма здароўя. У фельетоне «Сам сабе ўрач. Або вораг?» аўтар гэтых

Пра святы, дзівы і зорак

радкоў расказвае пра ўпартую пенсіянерку, якая не любіць дактароў і лечыцца самастойна — з дапамогай рэкламных лістовак з паштовай скрыні і цуду-лекаў з інтэрнэту. Галіна Бабарыка ў замалёўцы «Паспа-каў» раскрывае сакрэт, як хутчэй паправіцца пасля аперацыі. А Мікалай Ленкавец інтрыгуе гісторыяй пра незвычайную «Палату «люкс» з халадзільнікам».

Літаратары і мастакі не забываюць згадаць і пра сучасныя гаджэты. Так, Анатоль Палынскі нават прысвячае амаатарам камп'ютараў нататкі, у якіх дзеліцца цікавымі назіраннямі. Напрыклад, такі: «Да з'яўлення ў людзей мабільнай сувязі іх мова была сузвязанай», «Тэлеграма — гэта прабабуля дамабільнай эсэмэскі». Тым часам мастакі Віталь Дударэнка, Алег Карповіч, Анастасія Скарко і Аляксандр Каршакевіч працягваюць жартаваць на тэмы інтэрнэту і віртуальнай рэальнасці.

На гэтым цікавыя творы не заканчваюцца. Андрэй Пятронка запрашае адказаць на пытанне, калі лепш рабіць рамонт і ці трэба пазычаць суседзям перфаратар. Янусь Малец разважае пра «чысціль», які любіць «у бялізне калапацка. // Вядома, не ў сваёй, // Ахвотней — у чужой». Нэла Лось расказвае пра коціка, якога перайменавалі з Еўрыка ў Рублік і што з ім пасія гэтага адбылося, а Віктар Рэчыц — пра работніка, які «... — Парэзаў крэсла // Напалам таму, // Што працаваў тут // На паўстаўкі буду»...

Кажучы, як сустрэнеш Новы год, так яго і правядзеш. Калі перанесці гэты выраз на студзенскі выпуск часопіса «Вожык», то можна смела сказаць, што пачатак адмысловы, а гэта значыць, што чытачоў чакаюць цікавыя матэрыялы і ў наступных нумарах выдання.

Алена КЕДА

Калі цябе праследуе поспех, уцякаць не варта.

Там, дзе вялікая розуму не трэба, неабходна маленькая хітрасць.

Пра што гаварыць з чалавекам, якога можна зразумець з паўслова?

Каб не быць у сваёй талерцы, іншаму хапае адной шклянкі.

Поспех — гэта калі табе зайздросцяць не толькі дурні, але і разумныя.

Каб іншы навучыўся трымаць язык за зубамі, трэба, каб яго іх пазбавілі.

Рэцэпты шчасця ў паліклініках не выдаюць. След, пакінуты табой у жыцці, не залежыць ад памеру абутку.

Шлюб па разліку нямудра канчаецца разлікамі па аліментам.

Плямы на чалавечым сумленні больш прыкметныя, чым на Сонцы.

Каб выскачыць замуж, іншыя жанчыны гатовы выскачыць з сукенкі.

Той, хто купаецца ў шчасці, не тоне.

Калі мужчына — твай патрон, жанчыне цяжка ад яго адстраляцца.

У моры лісіваці тонуць і добрыя пшчыцы.

Трапіць палцам у неба лятчы, калі лунаеш у аблоках.

Навошта званіць ва ўсе званы, калі можна абмысціся званком па тэлефоне?

Барыс КАВАЛЕРЧЫК
Матэрыялы рубрыкі падрыхтаваны сумесна з часопісам «Вожык».

Выходзіць з 1932 года

Заснавальнікі:
Міністэрства інфармацыі Рэспублікі Беларусь,
грамадскае аб'яднанне «Саюз пісьменнікаў
Беларусі», рэдакцыяна-выдавецкая ўстанова
«Выдавецкі дом "Звезда"»

**Галоўны рэдактар
Аляксей Іванавіч ЧАРОТА**

**Рэдакцыйная
калегія:**
Таццяна Арлова
Алесь Бадак
Дзяніс Барскуў
Віктар Гардзеі

Уладзімір Гіпаламёдаў
Вольга Дзядзімава
Жанна Запарыцкая
Анатоль Казлоў
Анатоль Крайдзіч
Віктар Кураш
Алесь Марціновіч
Віцаслаў Нікіфарав
Мікалай Чарнінец
Іван Чарота
Іван Штэйнер

Адрас рэдакцыі:
Юрыдычны адрас:
220013, Мінск,
вул. Б. Хмяльніцкага, 10-а
E-mail: info@vziadzaby

Адрас для карэспандэнцыі:
220034, Мінск, вул. Захарова, 19
E-mail: lim_new@mail.ru
Адрас у інтэрнэце: www.vziadzaby

Тэлефоны:
галоўны рэдактар — 325-85-25
намеснік галоўнага
рэдактара — 377-99-72

адказны сакратар — 377-99-72
аддзел крытыкі і бібліяграфіі — 317-20-98
аддзел прозы і паэзіі — 317-20-98
аддзел мастацтва — 377-99-72
бухгалтэрыя — 287-18-14

Выходзіць раз на тыдзень
па пятніцах.
Падпісныя індэксы:
63856 — індывідуальны;
63815 — індывідуальны льготны
для настаўнікаў;
638562 — ведамасны;
63880 — ведамасны льготны.

Пасведчанне аб з'яўленні ў
рэгістрацыі сродку масавай
інфармацыі № 7 ад 10.12.2012,
выданае Міністэрствам
інфармацыі Рэспублікі Беларусь.

Выдавец:
Рэдакцыяна-выдавецкая ўстанова
«Выдавецкі дом "Звезда"».
Дырэктар — галоўны рэдактар
Павел Якаўлевіч СУХАРУКАЎ
Нумар падпісаны ў друку
23.01.2020 у 11.00
Ум. друку. арж. 3/72
Наклад — 945

Друкарня Рэспубліканскага
ўнутранага прадпрыемства
«Выдавецтва «Беларускі Дом друку»
ЛП № 02330/106 ад 30.04.2004
г. Мінск, пр. Незалежнасці, 79.
Індэкс 220013

Заказ — 207
Д 123456789101112
М 123456789101112
Рукпісы прымаюцца толькі ў электронным
выглядзе (праграма Microsoft Word),
не вяртаюцца і не рэдакуюцца.
Пазіцыя рэдакцыі можа не супадаць
з меркаваннямі аўтараў публікацыі.